

[Lis Groes.]

delt, at han er villig til midlertidigt at tage sæde i folketinget i anledning af nævnte orlov. Efter at have gennemgået valg-bogsudskriften og de øvrige dokumenter indstiller udvalget, også i dette tilfælde enstemmigt, at pastor Johan Nielsen godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra den 6. d. m. at regne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Udvalgets indstilling om, at den foreløbige godkendelse af Knud Hertling og Rosing som valgt i de grønlandske valgdistrikter oprettholdes,

vedtoges enstemmigt med 144 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af sekretær Jens Als som midlertidigt medlem af folketinget fra den 6. oktober d. å.

vedtoges enstemmigt med 144 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af pastor Johan Nielsen som midlertidigt medlem af folketinget fra 6. oktober d. å.

vedtoges enstemmigt med 146 stemmer.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 3).

Peter Nielsen: Den folketingssamling, der nu er begyndt, vil sikkert blive fulgt med større interesse end sædvanligt af den danske befolkning og skatteyderne. Vi står over for at skulle løse mange opgaver, problemer, der først og fremmest skyldes, at vort samfund har ændret struktur her i efterkrigsårene og vel navnlig i den sidste halve snes år. Fra at være et stillestående samfund med en fastlåst produktion og deraf følgende levestandard har det udviklet sig til det moderne velstandssamfund med stadig stigende produktion. Det er den danske befolkning, der gennem arbejdsomhed, snilde og teknisk kunnen har kunnet skabe det samfund, men der har her i Danmark også været ført en sådan politik, og vi har haft en sådan regering, at det har været muligt.

For at noget sådant ikke skal opfattes som ensidig socialdemokratisk propaganda, er det bedst at citere et godt konservativt blad, der også til tider bringer rent saglige oplysninger. Jeg beder om tilladelse til at citere fra Berlingske Tidende af 26. december 1964, altså fra 2. juledag, men det har ikke blot været en øjeblikkelig julestemning, der har fået dette blad til under overskriften „De syv fede år“ at fortælle om, hvor godt det er gået i Danmark siden 1958. Man fortæller, at i de 7 år er der købt 450.000 nye personbiler og 900.000 fjernsynsapparater, at man i 1958 beskæftigede 640.000 medlemmer fra arbejdsløsheds-kasserne, og at dette tal i 1964 var steget til 750.000, og at gennemsnitsindtægten for disse var steget i de 7 år fra 12.500 kr. årligt til 20.000 kr., og at i øvrigt den samlede købekraft her i Danmark var steget med 7 milliarder i disse år.

Så vidt Berlingske Tidende, som jo ikke er kendt for at drive socialdemokratisk propaganda; den ville vel hellere have stemt med i det kor, der som f. eks. Jyllands-Posten kan fortælle, at en svag regering har kørt Danmarks økonomi i grøften. Faktum er, at industri, landbrug, håndværk og handel ved hjælp af dygtige arbejdere har kunnet skabe et samfund i fremgang samtidig med, at der også her i Danmark har været regeringer, der har muliggjort dette.

Jeg nævner det først og fremmest for at klargøre, hvilke problemer folketinget står over for. Det er ikke et fallitbo, som vi skal afvikle konkursen for; det er et godt og velkonsolideret samfund, men den store fremgang skaber sine problemer, som man ikke kendte i det stillestående samfund, hvor produktion, forbrug og investeringer lå i stivnede rammer. Nu er der fremgang overalt, og det kan skabe vanskeligheder, hvis de 3 faktorer ikke følges ad.

Udviklingen er sket hos befolkningen, men spørgsmålet er så, om folketinget har kunnet følge med i denne udvikling, eller vi ikke lovgiver og regerer, som vi gjorde i det lille stillestående samfund. Det er vel navnlig det, befolkningen er interesseret i ved denne samlings begyndelse, om folketinget kan omstille sig til den nye tid og modernisere sin lovgivning og ikke arbejde ud fra den forudsætning, at vi har alvorlig økonomisk krise her i landet, og hermed arbejde

[Peter Nielsen.]

ud fra forkerte teser. Det upolitiske Kristeligt Dagblad har for nylig spurgt tre national-økonomiske professorer, om vi har en sådan krise, og det har de alle svaret nej til. Jeg nævner blot dette, for at arbejdet i folketinget ikke skal ske ud fra forkerte forudsætninger. Vi har problemer her i Danmark; det skal der ikke lægges skjul på, men de er ikke værre, end de kan løses, hvis den fornødne vilje er til stede.

Der er nu fra regeringen kommet et oplæg til folketinget, der viser, at man har forstået den nye tid, at vi skal til at tænke i nye baner, at vi skal lovgive for det moderne velstandssamfund. Der er af statsministeren i åbningstalen givet et oplæg hertil. Selvfølgelig anser oppositionen og dens presse det for sin opgave foreløbig at negligere et sådant oplæg. Vi har fået at vide, at talen var indholdsløs, og at man gik på harefod og i listesko — en helt ny sproglig og zoologisk nydannelse. Men ellers var tonen den samme som i alle andre år, og aligevel kom der jo i disse år lovgivningsarbejde ud af det, selv om folketinget ofte foretrak halve løsninger eller udskød flere problemer.

Til en afveksling har man nu ment, at det var unødvendigt for folketinget at have læseferie, medmindre man ville læse kriminalromaner, men den læsning, man fik med hjem den 6. oktober, havde dog nok virket mere spændende og interessant. Hvordan man har bedømt det, kan man måske se af et lille eksempel hentet fra Berlingske Aftenavis side 2 fra den 6. oktober, hvor man under overskriften „Hvor er det kedeligt“ fortæller, at Krag ikke gav os noget at læse på. Der er ganske vist fremsat en del lovforslag, men det er gentagelser fra foråret, så dem har der været 4 måneder til at læse på. På bladets side 3, nøjagtig lige over for, kan man så læse, at folketinget er udsat for en byge af lovforslag, „38 lovforslag i dag“ stod der som overskrift.

Selv om der er genfremstillinger, så har der dog været grund til at repetere. Mermomsforslaget mener nogle partier man ikke har færdigstuderet, og man har i øvrigt fået en 224 sider lang beretning fra udvalget som supplerende læsning. Kildeskatteforslaget er blot udsat for de sædvanlige stereotype angreb, så det er måske også et nøjere stu-

dium værd for visse folketingsmedlemmer. Men hvorvidt læseferien skal være længere eller kortere, kan jo altid diskuteres. Der er i hvert fald arbejdsstof nok for folketinget at tage fat på. Man må så håbe, at vi kan tage fat på det på en smidig og moderne måde.

Administrationen her i landet trænger ligesom folketinget til en modernisering. De grundlæggende principper i denne administration stammer jo fra enevældens dage, og de duer ikke i vor moderne tid. Hvad koster bl. a. ikke alene kancellisproget at skrive og læse? Det er ikke en anke mod dem, der skal skrive det — de er blot undergivet systemet — og det svar eller forsvar, vi nylig hørte for kancellistilen i musikradioen, kan vel næppe være det sidste ord i denne sag. Jeg hilser med glæde, at et udvalg under forhenværende statsminister Kampmanns ledelse nu søger at modernisere vor administration og dermed forhåbentlig også sproget. Jeg tror, man rundt i landet venter sig en del af en sådan rationalisering, navnlig hvis den sker sammen med en decentralisering. Disse to ting kan godt forenes — ja, endog supplere hinanden.

Regeringen har nu altså med åbningstale og foreløbig 38 lovforslag lagt op til denne samling og gjort det på en måde, der er perspektiv i for fremtiden, uanset hvad oppositionen måske senere på dagen føler sig forpligtet til at sige. Så er spørgsmålet, om vi her i dette høje ting kan leve op til det. Valget i 1964 gav ikke nogen politisk klarering, og en mindretalsregering blev resultatet. Det betyder, at der nu mere end nogen sinde må kaldes på samarbejdsviljen i folketinget, og det må nu i den kommende tid vise sig, om et sådant samarbejde kan etableres, eller folketinget bliver uarbejdsdygtigt.

Nogle har måske håb om det sidste, så et valg kan blive resultatet, men ville et valg nu løse noget problem? Vi kan vel ikke slide på folkestyret ved at lave årlige valg i Danmark, især da et sådant valg ikke kan give nogen større forskydning. Hertil er danske vælgere for stabile. Venstre, de konservative og de uafhængige har i dag 77 medlemmer af det høje ting og skal altså erobre 12 mandater for at have flertal; selv den største optimist inden for disse partier tør vel næppe håbe dette.

[Peter Nielsen.]

Er det så ikke bedre at komme i samarbejde om at løse tidens opgaver og få konsolideret vort velstandssamfund? At udskyde disse problemer vil kun betyde, at opgaverne bliver større og vanskeligere at løse. Man kan selvfølgelig irritere regeringen og socialdemokratiet ved en såkaldt henholdende politik; men det er befolkningen, der bliver de egentlig skadelidte. Ja men befolkningen er jo også skatteydere, og kan folkettinget hindre nye buketter, vil det kun være til gavn for den danske befolkning. Men pengene skal jo ind, uanset hvilken regering vi har, og at opsætte gør kun regeringen større. Erfaringerne fra folketingsåret 1960-61 taler deres tydelige sprog. Det er bedst for skatteyderne, at vi nu kommer til arbejde, og det er derfor naturligt, at regeringen i sin åbningstale har kaldt på samarbejdet. Det er vel næsten overflødig at sige, at socialdemokratiet efterkommer denne opfordring og er parat til i udvalg og i salen at deltage i et sådant fordomsrit samarbejde. Kan et sådant samarbejde ikke etableres, er det selvsagt hele den danske befolkning, der bliver de skadelidte, navnlig hvis vi får en alt for lang overgangstid, inden vi kan besinde os på at skabe den omgivning, der er nødvendig i vort moderne samfund.

Denne lovgivning skal ikke være en kriseopgivning — for vi har som omtalt ikke krise her i landet — men en nødvendig justering, en justering, som navnlig et samfund i fremgang må foretage. Vi skal konsolidere de gode tider. Gør vi ikke det, løser problemerne vel sig selv, men på en måde, der giver nedsat produktion, forbrug og beskæftigelse. Vi kan imidlertid fortsætte de gode tider, vi kan se hen til en endnu større forbrugsudvidelse, bare vi holder den samme takt, bare vi sætter tæring efter tæring. Ellers løser det hele sig i en forrygende inflation; en inflation som den, vi oplever i disse tider, vil være den rene barnebad ved siden af. Så må vi fortsætte, men måske mere skærpet, kreditstramningen og

en endnu højere rente med deraf følgende lavere produktion og levestandard. Den onde snebold er dermed sat i gang, og vi har bl. a. arbejdsløsheden igen.

Kreditstramningen er vel først og fremmest sket, fordi vi her i folkettinget ikke har justeret nok. Den kan ikke blive et varigt fænomen, ej heller den høje rente, men vil folkettinget ikke samarbejde med regeringen om at føre den fornødne finanspolitik, kan vi som omtalt befrygte mere kreditstramning og højere rente. Det vil ramme produktionen og ikke mindst boligbyggeriet. Vi har efterhånden kapacitet til at bygge boliger nok; problemet er kun, at almindelige mennesker ikke har råd til at bo.

Alt bruges jo i angreb på regeringen og socialdemokratiet. Således også f. eks. det, der er sket i Høje Gladsaxe og Albertslund. Hvad er den egentlige grund til, at beboerne derude er kommet i disse vanskeligheder? Simpelt hen at der ikke har været ført den fornødne stramme finanspolitik her i landet. Den fornødne finanspolitik, det er efter socialdemokratiets mening altså det med kasseoverskud, som skatteyderne skal betale til. Socialdemokratiet vil altså have skatterne yderligere i vejret. Nu kan dette jo aldrig være et mål for nogen regering eller noget politisk parti. Selvfølgelig ser vi helst, at man ansvarligt kan undgå kasseoverskud og blot kræve de skatter ind, som er nødvendige for at dække de statsudgifter, som vi jo stort set er enige om i tinget. Der vil vel altid være tale om et skøn, når man skal fastsætte, hvor stort et kasseoverskud bør være, for at samfundet er i balance.

Når vore kolleger i antikkens Grækenland var i tvivl, gik de til oraklet i Delphi, der så gav et svar, der kunne tydes efter behag. I vore dage får vi en redegørelse fra det økonomiske råds formandskab, som vi også kan tyde efter behag. Det er muligt, at vi måske nu har lov til at være lidt mere optimister og mene, at kuren med kreditstramningen og den hidtil førte buketpolitik vil give sådanne resultater, at man med sindsro kan se tiden an. Kasseover-

[Peter Nielsen.]

skuddet var jo sidste år på 1.042 mill. kr., og alligevel gav vor handelsbalance i det liberalistiske samfund det skæve resultat, så mon det ikke vil være farligt at nedsætte dette overskud i indeværende år? Det kommer fuldstændig an på, hvad man anser for det værste i vort samfund: en mindre forøgelse af skatterne eller faren for arbejdsløshed, nedsat og dyrere boligbyggeri m. v.

Nu kan et kasseoverskud også øges ved, at staten nedsætter sine udgifter. Det må så være på anlægsbudgettet, idet de løbende udgifter jo ligger i faste rammer, og selv om man her vel kan bremse yderligere udvidelser, så kan man næppe selv med det nye rationaliseringsudvalg vente egentlige besparelser, idet de først og fremmest så må indvindes ved en nedskæring af lønninger og pensioner, og det er der næppe noget parti her i salen der vil tage ansvaret for. Det er muligt, at man hist og her kan bremse lidt på offentlige anlæg, og vi har jo også et folketingsudvalg, der overvåger dette. Man kunne vel nemmere forstå en sådan bremsning eller nedsættelse eller udsættelse, hvis det var et samfund med formindsket produktion og ydeevne, idet mange udsættelser i det lange løb vil være en dyr måde at spare på.

Men skal vi ligesom trække pusten i de offentlige investeringer, er jeg glad for, at der bliver en art prioriteringsorden, for der er visse ting, der ikke tåler udsættelse. Vi har tidligere været stolte af, at vi har verdens fineste hospitalsvæsen. Det har vi næppe mere, og der er steder her i Danmark, hvor vore sygehuse er sådan, at vi simpelt hen ikke kan være dem bekendt; vi kan ikke fortsat byde vore syge medborgere og dem, der skal arbejde på disse hospitaler, sådanne kår.

Vi er alle enige om, at vi er bagefter med vort uddannelsessystem, så at opfordre undervisningsministeren til at nedskære sit anlægsbudget er mere end betænkeligt. Der er vel snart ikke det u-land, uden at det har flere højere læreanstalter og studenter end Danmark. Her må være en første og anden prioritet, som der næppe kan rokkes ved.

Det moderne samfund og dets produktion kræver bedre veje, broer og kraftforsyninger. Vi kan låne i udlandet hertil, men det er selvfølgelig en begrænset mulighed,

som dog også bør udnyttes. Det vil være uansvarligt at låne til et øget forbrug; men når det drejer sig om fornuftige investeringer, er det såvel for det enkelte menneske som for vort samfund kun en god disposition, og heldigvis anses Danmark for så værdifuldt, at næsten alle gerne vil låne os penge. Investeres pengene bl. a. i kraftværker, vil de altid nemt kunne forrentes og afbetales. Der er blevet sagt, at vi så svækker kreditstramningen, men det ser jeg jo dog egentlig ikke noget forkert i; den kan ikke være mål i sig selv, og lempes den på en forsvarlig måde, kan det kun være godt. Men så må vi have udenlandsk arbejdskraft, siges der, for ellers får vi med disse investeringer for stor aktivitet, og det er der ikke danske arbejdere nok til. For resten anvendes vel størsteparten af disse udenlandske lån til investeringer i kraftværker, og her er der tale om indkøb af udenlandske maskiner m. v., så det kan næppe fremkalde den såkaldte overophedning af beskæftigelsen.

Vi har jo i denne sommer været stille over for krav om udenlandsk arbejdskraft, og hvordan det endte, er alment bekendt. Det er måske snarere det modsatte, vi skal befrygte. Bliver denne kreditstramning permanent, kan det godt udarte sådan, at der er arbejde og ikke arbejdere, vi mangler. Der er allerede tendenser til, at beskæftigelsen i visse egne af landet er ved at blive noget anstrengt. Det er ret naturligt i landbrugsegne, hvor afgangene af arbejdskraft fra landbruget bliver størst. Vest- og Nordjylland har i efterkrigsårene ikke haft så stor industriel udvikling, at man har kunnet opsuge denne arbejdskraft.

Vi har derfor oplevet den største folkeflytning i Danmarks historie, og det skaber og vil skabe mange dyre investeringer, som delvis vil kunne undgås, hvis vi boede mere spredt her i landet. Boligproblemet er værre i hovedstadsområdet, huslejerne meget højere end i provinsen, sammenklumpningen bliver mere og mere udbredt, der skal investeres i tunnelbaner og meget andet skønt der er plads nok her i Danmark til at vi alle kan blive oppe på jorden. Egnsudviklingstanken var i sin tid først og fremmest et spørgsmål om at skaffe arbejde til de såkaldte arbejdsløshedsøer. De er selvfølgelig forsvundet nu, men kan hurtigt dukke op

[Peter Nielsen.]

igen. Der er desværre tendenser hertil, som nøje følges af nordjysk fagbevægelse.

Kreditstramningen kan få værre virkninger i Nord- og Vestjylland end andetsteds, idet disse egne i forvejen er ret kapitalfattige. En lokal lempelse her og dér er derfor snart påkrævet, og jeg hilser med tilfredshed, at den højtærede arbejdsministre nu skal have møde med kommunalfolk og faglige repræsentanter fra disse egne, således at spiren til en ny arbejdsløshed kan blive kvalt i fødslen.

På lang sigt må denne skæve erhvervsfordeling her i landet rettes ved, at man får nye industrier til visse egne, men den offentlige anlægssektor må også have sin opmærksomhed henvendt herpå. De fornødne kraftforsyninger, veje og broer må etableres, og en decentralisering af administrationen vil jo også virke fremmende.

Der er intet ønske hos mit parti om at opkræve én øre mere i skat end nødvendigt, men står valget mellem skatter eller stagnation og arbejdsløshed, vælger vi det første. Men skatterne må indrettes således, at de ikke bliver en plage for befolkningen på grund af knudrede skattesystemer. Man må svare skat efter den evne, man har, og skatte trykket må ikke virke så tilfældigt, som det gør nu.

Vi kan ikke love befolkningen lavere skatter, hvis man fortsat vil leve i et velstandssamfund med de mange goder, som det yder sin befolkning. Men vi kan love at skabe et så nutidigt skattesystem, at det virker mere retfærdigt og med, skal vi sige mere behagelige betalingsvilkår. Det er baggrunden for meroms- og kildeskatteforlaget. Det er også den vej, man betræder andre lande, som vi både skal samarbejde og konkurrere med. Jo hurtigere vi får disse love gennemført og sat i kraft, desto bedre for befolkningen, så den ikke skal gennemgå en for lang og besværlig overgangsperiode.

Begge lovforslag kommer snart til behandling i tinget, og en afklaring hos oppositionen må jo så finde sted. Vil man ikke have meroms, så skal det ikke være et kardinalpunkt for os, idet vi, som den højtærede finansminister har udtrykt det, ikke er ringforlovet med denne meroms. Danmark kan selvfølgelig fortsat eksistere uden at foretage

denne store overflytning fra direkte skatter til vareafgifter. Kildeskatteforlaget er jo heller ikke noget ultimatum. Dets enkeltheder kan selvfølgelig forhandles. Der er kildeskate i alle andre lande, men under forskellige former, selv om princippet alle steder er det samme: skat af den løbende indtægt, altså skat efter evne.

Af hensyn til skatteyderne er det nødvendigt, at vi nu får en tidssvarende skattereform. De tanker, der er kommet fra andre partier, må selvfølgelig indgå i forhandlingerne. Det er ifølge hele sagens natur blot skitser eller tanker, men nu må vi have dem konkretiseret og beregnet, så vi kan se, hvordan en eventuel flytning af skattebyrden efter disse tanker vil finde sted — om f. eks. den konservative skitse ikke vil betyde, at skattetrykket bliver flyttet nedad og vestpå til glæde for mere velhavende hovedstadsbeboere, og at der dannes de såkaldte skattely. De såkaldte bloktilskud kan vel forhindre dette, men vi må nærmere vide, hvordan de skal virke, om der blot er tale om lidt hjælp til vanskeligt stillede kommuner, eller om man virkelig vil udjævne skattegrundlaget for alle kommuner. Så bliver det milliardbeløb, der skal flyttes om på, og hvilken administration vil man så ikke få? Mere eller mindre end under vort nuværende refusionssystem? Og vil alt dette formindske eller øge det kommunale selvstyre? Det er jo foreløbig noget, der er uafklaret.

Vi må også se på, om de høje skatteprocenter ikke kan nedsættes ved, at større dele af nationalproduktet beskattes. Det er vel navnlig de skattefrie afskrivninger, der for tiden er i søgelyset. Vi ønsker ikke disse ændret, hvis det kan betyde nedsat produktion og beskæftigelse, men jeg hilser med glæde, at en undersøgelse nu foretages. Vi er i den ejendommelige situation, at vi gennem de skattefrie afskrivninger søger investeringerne fremmet, mens vi gennem kreditstramningen søger dem begrænset. Det skulle måske så gå lige op, men forholdet er, at vi kan fremme visse investeringer og bremse andre ved denne fremgangsmåde. De arbejds- og produktionsskabende investeringer i den private sektor kan vi selvfølgelig ikke undvære, men er alle investeringer dette? Kreditstramningen har jo først og fremmest

[Peter Nielsen.]

ramt kommunal anlægsvirksomhed og boligbyggeri. Det vil måske være bedre at lade her end fortsat at lade mere eller mindre unyttig investering i den private sektor. En effektiv produktion er jo også betinget af, at de offentlige faciliteter er i orden.

Men der finder jo også ulovlig unddragelse af skattepligten sted. Der er måske ofte overdrevne forestillinger om, hvor let det er at snyde i skat i Danmark, men vort udviklede skattesystem åbner mange muligheder, og der er ikke tvivl om, at disse muligheder i rig udstrækning udnyttes. Den forenkling, som meroms og kildeskat vil give, vil betyde, at disse muligheder begrænses meget stærkt, og at ligningsmyndighederne ikke overbebyrdes med mere eller mindre ligegyldigt arbejde, men kan koncentrere sig om det væsentlige. Ligeledes bør det vel overvejes, om hele vort ligningsvæsen ikke skal omorganiseres, så det kommer mere i kontakt med det moderne samfund.

Inflation med dertil hørende prisstigninger, kursfald m. m. kan ingen af os lide, men en for voldsom kur kan gøre ondt værre. Det er udmærket, at grunden til inflationen nu undersøges — selv om den altså ikke er et specielt dansk fænomen — men en ensidig hagen sig fast i, at det er de pristalsregulerede lønninger, der er skyld i det hele, kan ikke være rigtig. Beretningen fra det økonomiske råds formandskab viser jo, at de øvrige befolkningsgrupper har sat deres indtægter højere i vejret end lønmodtagerne, vel ikke mindst dem, der har handlet med jord.

Der forestår nu folketinget en samling med mange opgaver og vel også med mange uoverensstemmelser på det indenrigspolitiske område. Det er derfor glædeligt, at der fortsat er bred enighed om vor forsvars- og udenrigspolitik. Det er for så vidt unødvendigt at gentage, at den danske befolkning ønsker at leve i fredelig sameksistens med alle andre mennesker, at vort mål er fred og fordragelighed, og at alle uoverensstemmelser bør løses ved forhandlinger, hvilket Danmarks røst jo også har sagt i internationale forsamlings.

Da vi mødte her til folketingets åbning, blev vi mødt med et stort skilt: Stands krigen i Vietnam! Hvis det danske folketing havde nogen indflydelse derpå, var denne

krig for længst standset. Det er godt, at ungdommen har stor interesse for udenrigspolitik, og det er udmærket, at man manifesterer sin afsky for krig og atombomber, men demonstrationer over for folketinget må dog være unødvendige. Vi har vedtaget — og det er gentaget i åbningstalen — at vi ikke skal have atombevæbning i Danmark, og at vort mål er fredens. Verdensbilledet ændrer sig næsten fra dag til dag, men det kan selvfølgelig ikke ændre vore anskuelser og vor principielle stilling. Derimod kan det selvfølgelig ændre vort syn på, hvordan vi bedst fremmer dem og bedst sikrer vort lands eksistens og sikkerhed. Det må betyde, at efter som verdenssituationen ændrer sig, kan det ændre vor handlemåde. Der synes dog ikke i dag at være noget, der skulle betyde, at vi nu skulle skifte politik; men hvem ved, hvordan verden ser ud om 4 år, og hvordan magtfordelingen og magtkoncentrationen så er?

Vi må fremdeles være ivrige deltagere i internationalt arbejde og fortsat være vågne over for alle ændringer. Det gælder også på det handelspolitiske område, men at Danmark i dag skulle begynde at engagere sig i en markedspolitik, som er mere uklare — for at sige det med et pænt ord — end nogen sinde, vil næppe være velovervejet. Vi må selvfølgelig fortsat forhandle og medvirke til at skabe mere klarhed, og dette arbejde er i gode hænder.

Vi må fortsat støtte u-landene efter den evne, vi har. Nogle synes måske, at vi kunne vise noget mere evne og yde noget mere. Det må vi vel også forsøge; men det må tages i betragtning, at det største ansvar dog må påhvile de nationer, der i sin tid udnyttede disse u-lande som kolonier. Danmark har altid haft underskud i sin rolle som kolonimagt. Vor sidste koloni, Grønland, er nu en del af riget, og det har krav på støtte fra Syddanmark. Vi ofrer mange, men ikke for mange, penge på Grønland — det må jo også tages i betragtning, når hele u-landsproblemet behandles.

Men foreløbig er det altså vore indre forhold, der først og fremmest vil give folketinget arbejdsstof; vi må håbe, at afklaringer inden for oppositionen snart er til ende, så det praktiske arbejde kan begynde. Resultatet af forårets forhandlinger var jo, at det knagede i oppositionens fuger og bånd

[Peter Nielsen.]

og en nydannelse synes nu at være på vej. Hvordan den vil arte sig, ved vi andre jo ikke meget om endnu. Vi har hørt om visse forhandlinger, men hvad de drejer sig om, og hvad det vil betyde for samarbejdet i folketinget, ved vi ikke. I dag skal der løftes en flig for livets gåde. Vi venter vel ikke i nervøs ophidselse, men vi vil alle med stor interesse høre efter. Siden sidste samling er vi nu blevet et liberalt parti mere her i folketinget. Jeg vil gerne — hvad tilfældet vel også bliver for de øvrige liberale partier — have lov til at byde det nye parti velkommen. Vi bliver jo efterhånden mange liberale partier i folketinget, og det gælder jo så om at finde ud af, hvordan al denne liberalisme skal omsættes i praktisk politik.

Poul Hartling: En redegørelse for rigets stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger er emnet for statsministerens åbningstale. Det samme er grundlaget for denne debat, hvor vi netop skal søge at vurdere situationen og drøfte opgaverne.

Der rettes mange kritiske ord mod statsministerens åbningstale. Den er tyndbenet, siger man. Men selv om det er træffende sagt, må det vel indrømmes, dels at den samme kritik måske ville ramme enhver åbningstale, lige meget hvilket parti regeringen var udgået af, dels at statsministeren så at sige er forpligtet til at nå hele vejen rundt, således at hans tale kommer til at ligne et ministerielt stikordsregister.

Oppositionens ordførere har det i den henseende lettere i debatten. Vi kan i højere grad fæste os ved de ting, som vi lige i denne situation anser for de væsentligste, og gå hurtigere forbi andre områder, ikke fordi de ikke er betydningsfulde, men fordi vi ikke er særlig uenige om dem, eller fordi vi skønner, at de kan hvile til en kommende lejlighed.

Til gengæld har vi det lidt vanskeligere i den henseende, at vi i højere grad, end det lykkedes for den højtærede statsminister, må sige noget om, hvordan vi vil løse de opgaver, som trænger sig på. Vi kan ikke rigtig nøjes med den uforpligtende og ubeslutsomme adfærd, som har præget regeringen, og det ikke blot i åbningstalen.

Det er i øvrigt en regeringsadfærd, som nok kunne kræve lidt eftertanke. Er det

rimeligt, og er det i forfatningens ånd, at regeringen ikke fremlægger sin politik, men afventer, hvad andre kommer med? Man plejer at regne med den logiske og klare rollefordeling, at regeringen skal være regering og oppositionen opposition. Så bliver det oppositionens opgave at kritisere regeringen og at tage stilling til de regeringsforslag, som ministrene med hjælp i hele statsapparatet kan udarbejde og fremlægge; men det ser ud, som om den nuværende regering både vil sidde som regering og optræde som opposition. Den svigter i nogen grad den opgave at lede, at regere. Den administrerer, den passer det daglige kontorarbejde, men hvad er dens politik? Er der ikke noget om, at den vil det ene det ene øjeblik og det andet det andet, eller at den ofte nok slet ikke siger, hvad den vil. Et land kan ikke være tjent med en ubeslutsom og usikker regering. Det vil i sig selv medføre vanskeligheder. Jeg skal komme tilbage til dette om lidt.

I sin redegørelse for rigets stilling gav den højtærede statsminister udtryk for, at vi lever i gode kår. Det har vi alle grund til at være taknemlige over, selv om jeg ikke lægger deri, at taknemligheden skal rettes til regeringen.

I forhold til omverdenen er vi i en forholdsvis fredelig periode, og det har vi lov til at glæde os over. Ingen kan vide, hvor længe det kan holde. Vender vi blikket mod denne udenrigspolitiske problemverden, mødes vi jo af mange urovækkende træk. Både i Asien og i Afrika er der kriser, der må fylde os med bekymring.

Vi finder også uafklarede situationer, som må berøre os dybt.

Det gælder således samarbejdsvanskelighederne i det europæiske fællesmarked. Her er det dog mere og mere åbenbart, at viljen til at videreføre det samarbejde, der har været så stor en succes, er på vej til at gøre sig gældende.

Udviklingen inden for De Forenede Nationer er et opmuntrende træk i billedet. Det er meget værdifuldt, at der har kunnet tilvejebringes et normalt arbejdsmonster for den 20. generalforsamling, der nu er i gang, og det har ydermere styrket tilliden til verdensorganisationen, at den formåede at gribe virksomt ind over for krigen mellem Indien og Pakistan.

[Poul Hartling.]

For Danmark vil de nærmeste år på mange måder stille krav til standpunkt-tagen, og jeg håber, det kan ske på grundlag af en meget bred samling om vor udenrigs- og forsvarspolitik. Og jeg forstår åbningstalen således, at der ikke tilsigtes nogen ændring i regeringens NATO-politik.

Under de kommende års debat om de sikkerhedspolitiske problemer i det atlantiske område må vi med åbent sind studere de tanker og analyser, der kommer frem. De udtalelser, den højtærede forsvarsminister forleden dag fremsatte om et isoleret nordisk forsvarsforbunds utilstrækkelighed, kan jeg tilslutte mig. Danmarks ønske om fortsat at være partner i et bredt atlantisk alliancesystem må være det naturlige udgangspunkt for vore overvejelser. Men vi, der mener dette, må ikke undlade at tage del i debatten, og jeg fremsætter ønsket om, at vi oftere — også her i tinget — får lejlighed til at tage de udenrigspolitiske spørgsmål op til drøftelse. De kommer os ved.

Den markedspolitiske udvikling er i stigende grad urovækkende. Som et lille lyspunkt kan man finde den mere virkelighedsbetonede holdning, der er slået igennem i forbindelse med forberedelserne til EFTAs ministermøde i København i slutningen af denne måned. Inden for mit parti har vi hele tiden anset planerne om den såkaldte „brobygning“ mellem de to markedsområder for helt urealistiske. Disse planer vil ikke føre fremad, men blot tilsløre det skel i Europa, som er så skæbnesvangert for os. Også tanken om en såkaldt „dialog“ mellem EFTA og fællesmarkedet synes indtil videre at være skudt i baggrunden, og det er uden tvivl klogt. Forhåbentlig vil der nu, mens vi venter på den brede løsning, der må komme, kunne samles flere kræfter om at løse nogle af samarbejds-vanskelighederne inden for EFTA.

I næste uge er det et år siden, den ulovlige engelske særtold blev indført, men selv om toppen af denne told blev skåret af i foråret, er det dog en afgørende kendsgerning, at EFTA stadig virker på den måde, at det eneste store medlemsland opretholder stort set samme toldspærringer, som man havde, før EFTA blev dannet. De seneste dages meddelelser om angrebene på vor fjerkræksport viser den samme tendens, og

jeg kan ikke forestille mig andet, end at den højtærede udenrigsminister må have noget at meddele folkettinget herom. Vi må vel også imødesee, at den højtærede udenrigsminister på det kommende EFTA-ministermøde vil gøre en kraftindsats for at overbevise vor engelske EFTA-partner om, at det allerede har været for længe med at afvikle særtolden.

Hvad økonomien angår — og den politiske debat drejer sig jo for tiden overvejende om økonomiske problemer — er der ingen grund til at underkende, at vi lever i en medgangstid. Det behøver man såmænd ikke at gå tilbage til Berlingerens for 2. juledag 1964 for at finde ud af. Som den højtærede statsminister formulerede det:

„Ingen tidligere periode i vort lands moderne historie kan vise en stærkere fremgang og vækst“.

Statsministeren sagde det straks i de allerførste ord i åbningstalen. Man forstår regeringens glæde. Enhver, der har medansvar, må dele glæden over fremgang og vækst. To bemærkninger har jeg at gøre i den sammenhæng. For det første, at den fremgang er ikke regeringens værk. Den samme fremgang kan opvises i næsten alle vesteuropæiske lande, og den skyldes gode konjunkturer og en voldsom teknisk, industriel udvikling. For det andet må vi desværre tilføje, at midt i denne fremgang oplever vi temmelig store økonomiske vanskeligheder. Det erkender regeringen også, men statsministeren udtrykte det på en ejendommelig og, jeg synes, angribelig måde. Han sagde:

„Den høje beskæftigelse og den kraftige økonomiske og erhvervsmæssige ekspansion har medført virkninger i form af et betydeligt underskud på betalingsbalancen, stigende priser og høj rente“.

Det angribelige er, at vanskelighederne fremstilles som virkninger af de gode tider. Hvis vi havde haft modgang udefra, dårligt bytteforhold og lignende, ville man have sagt, at de dårlige konjunkturer havde medført disse virkninger. Og med en vis ret. Men vi kan ikke godkende, at vore vanskeligheder i dag skal være en følge af de gode tider udefra. Det kan jo ikke være rigtigt, at et godt bytteforhold og medgang i sig selv medfører vanskeligheder. Nej, vanskelighederne er en følge af, at vi ikke har for-

[Paul Hartling.]

stået at administrere fremgangen. For at tale i et sprog, som socialdemokratiet vil forstå: vi har gjort de gode tider ringere. De vanskeligheder, vi har, skyldes ikke, at vi har medvind, men skyldes en usikker og vaklende politik. En politik efter princippet først den ene vej og så den anden vej.

Det er der mange eksempler på. Før valget i fjor skildrede socialdemokratiets fortalere situationen i de lyseste farver, men nu, et år efter, har man fundet det nødvendigt at inddrage så store beløb i statskassen som i ingen tidligere periode i vort lands moderne historie. Først den ene vej og så den anden vej. I foråret var det regeringens ufravigelige politik, at viskulle have et kasseoverskud på 1.200 mill. kr. Hverken mere eller mindre. Nu er den politik, så vidt man kan se, fuldstændig opgivet. Hvis den politik ikke er opgivet, så er det måske værd at pege på, at statskassen i det indeværende finansårs første halvdel sammenlignet med de samme måneder i fjor har et merunderskud på knap 900 mill. kr. At det forholder sig således med hensyn til den forløbne del af året 1965, fremgår også klart af den redegørelse fra det økonomiske råd, som er blevet tilstillet ordførerne fra den højtærede økonomiminister, endda med søndagspost, og som jeg takker for. Hvis dette underskud i finansårets første halvdel skal indhentes i den sidste halvdel af finansåret, og der dertil skal skaffes et stort kasseoverskud, f. eks. de berømte 1.200 mill. kr., så skal der sandelig strammes til, og det skal ske i en vinterperiode, hvor beskæftigelse og aktivitet i forvejen er præget af sæsonmæssig svækkelse.

Regeringen fik i foråret flertal for den økonomiske politik, den ønskede. Så må vel sommerens kreditrationering og anlægsstop være et led i denne politik, et forudset, bevidst led, eller også er regeringens politik slået fejl. Det forekommer mig således berettiget, når vi ser på de sidste 6 måneders finanspolitik, at tale om en usikker og vaklende regeringspolitik.

Går vi fra finans- til pengepolitikken, bliver billedet det samme. Man støtter obligationsmarkedet, idet Nationalbanken opkøber for 1.000 mill. kr. mere end i samme periode i fjor — og når Nationalbanken gør dette, må det vel være i forståelse med re-

geringen — men samtidig med, at man låner disse mange penge ud, vil man opsuge købekraft og kaster f. eks. et præmieobligationslån ud på 100 mill. kr. Således konkurrerer staten med sig selv. Først den ene vej og så den anden vej. Efter aftale med regeringen og under trussel om lovgivning indføres der kreditstramning, men for at svække virkningen af det, man selv har forlangt, tillader regeringen, at der optages udenlandske lån. Begge dele, både kreditstramning og udenlandsk kapitaltilførsel, kan være rigtigt i forskellige situationer, men det er ikke videre konsekvent at gøre det samtidig. Det er ikke først den ene vej og så den anden vej, det er begge veje på én gang.

Således har regeringens politik været en hektisk blanding af en laden-stå-til- og en griben-ind-politik. Skal vi administrere medgangen, og skal erhvervslivet have gode arbejdsvilkår, så er der mere end noget andet brug for stabilitet og balance, men det er netop, hvad det har skortet på. En kør-stop-kør-stop-politik er kostbar, og den lægger sig i vejen for langsigtede og fordelagtige dispositioner.

Foruden denne usikkerhed bebrejder vi regeringen dens stærke afhængighed af De samvirkende Fagforbund. Jeg ved godt, at den højtærede statsminister ikke kan lide, at jeg siger det. Det er at trække debatten ned i et lavt plan, siger han. Men det er jo synligt for alle, at regeringen lader sig dirigere af LO. Det er heller ikke så sjældent, at det siges ved faglige kongresser, at fagbevægelsen og socialdemokratiet er to sider af samme sag. Så kan det vel også gå an at sige det her. Men en sådan ensidig afhængighed gør det vanskeligt for regeringen at føre en tilstrækkelig fast politik.

Det har også sammenhæng hermed, at indkomstpolitikken ikke har kunnet holdes i sporet. Vi har i dag en produktionsstigning på 4-5 pct. og en samlet stigning i pengeindkomsterne på ca. 13 pct. Den slags indkomststigninger, der ikke har baggrund i produktionsstigninger, er ikke til gavn for nogen, for de stigninger bliver jo blot taget fra os igen ved højere priser og højere skatter. Statsministeren har altså ikke ret i, at vore problemer er en følge af de gode konjunkturer. Jeg må bestride, at medgangen nødvendigvis skulle have den

[Poul Hartling.]

virksomhed, at vi kommer i vanskeligheder. Ingen nægter, at vi har fremgang, men erhvervene kender til store finansieringsvanskeligheder, og når eksporterhvervene, fremfor alt landbruget, møder modgang på afsætningsmarkederne, er et stigende omkostningsniveau og en ustabil økonomisk linje en hæmsko. Det er ikke fremgangen, der volder vanskeligheder, men en usikker og forkert politik, der gør, at vi ikke kan bruge fremgangen rigtigt, og at vi står svagere over for de problemer, som f. eks. markedsforholdene påfører os.

Situationen styrkes ikke af, at regeringen ikke vil sige, hvad den vil. Jeg sagde før, at der var noget ubeslutsomt over den. Det var allerede tydeligt, da vi holdt afslutningsdebat i juni. Den højtærede statsminister vil måske huske, at jeg var så dristig at sammenligne ham med den tvivlrådige Christian den Anden. Sommeren har ikke gjort det indtryk svagere. For to måneder siden, den 11. august, udtalte statsministeren til pressen, at hvis vi ikke fik merværdiafgift med virkning fra nytår 1966, ville det være nødvendigt at styrke statens finanser på anden måde. Det var jo klar besked.

Det ser dernæst ud til, hvis man skal tro pressemeddelelserne, at der har været to udgaver af åbningstalen. Den første sagde, at regeringen „snarest“ ville fremlægge nye afgiftsforslag. Det stemmer med den orientering, som vi fik i statsministeriet den 30. september, altså efter at statsministeren havde orienteret erhvervsrepræsentanterne. Men i den anden udgave af åbningstalen, som vi hørte i folketinget den 5. oktober, var sætningen afsvækket. Nu stod der ikke „snarest“. Den dag i dag har vi ikke fået klar besked. Det kunne se ud, som om regeringen ikke mener, at den har pligt til at sige, hvad den har til hensigt. Jeg støtter mig bl. a. til en udtalelse af den tidligere finansminister, det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg). Jeg benytter lejligheden til at sige, at det var med beklagelse, at vi så ham forlade den ministerpost, som han har varetaget på en sympatisk og dygtig måde. I Aktuelt for søndag den 12. oktober skrev det ærede medlem, at man kunne ikke forlange, at statsministeren skulle spille med helt åbne kort, når oppo-

sitionen gemte sine. Dertil er der nu for det første at sige, at hvad oppositionen så end gør, kan det da ikke give statsministeren ret til at opføre sig forkert, og en statsminister bør ikke spille med fordækte kort. Men her er det, som jeg bebrejder regeringen, åbent indrømmet. Regeringen vil også optræde som opposition. Den vil afvente. Den har ikke et klart sigte. Den fremlægger ikke en politik. Og for det andet er det ikke rigtigt, at oppositionen har gemt sine kort. Vi har f. eks. fra venstres side for nylig offentliggjort et oplæg til en liberal økonomisk politik. Det er et oplæg til drøftelse. Der kan være et og andet at indvende, men det er dog et forhandlingsgrundlag, og det er i hvert fald ikke at gemme sine kort, når et oppositionsparti offentliggør et sådant oplæg 3 uger før folketinget åbner.

Åbningstalen skal handle om rigets stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger. Hvad regeringens foranstaltninger angår, hører mange af dem stadig til det, som den tidligere finansminister kalder de ikke helt åbne kort.

Det må nu videre være min opgave at sige lidt om, hvilke opgaver vi ser, og hvordan vi vil løse dem. Opgaverne er mange. En del af dem behøver jeg ikke at nævne i dag. Vi kommer tilbage til dem under behandlingen af de enkelte lovforslag, og om adskillige af dem vil der være enighed tværs igennem denne sal.

Der er vigtige uddannelsesspørgsmål; jeg tænker bl. a. på læreruddannelsen, som nok skal ses i sammenhæng med hele vort uddannelsessystem; der er sociale opgaver — også alle de ting, som blev remset op i åbningstalen, og det er jo en af de sørgelige følger af vore økonomiske vanskeligheder, at opgaverne må stilles i kø, og at det kan have lange udsigter med at nå frem til adskillige af dem.

Den højtærede statsminister imødeser med interesse resultaterne af arbejdet i den socialreformkommission, som blev nedsat på venstres initiativ. Den interesse for resultater nærer vi også, men der er jo også meget, der ikke behøvede at vente på kommissionen.

Ved denne lejlighed vil det imidlertid først og fremmest blive de økonomiske spørgsmål, vi skal drøfte. I de samtaler, som er ført mellem repræsentanterne for det

[Poul Hartling.]

radikale venstre og for mit parti, er det da også i første omgang de økonomiske spørgsmål, vi har taget op til behandling. Jeg skal her nøjes med at nævne et par områder.

Skal vi kunne tage kampen op med den inflation, som vi i den nuværende situation først og fremmest må vende opmærksomheden imod, må vi f. eks. få bedre hold på den offentlige udgiftspolitik.

Jeg nævner i den forbindelse først, at vi trænger til en bedre offentlig budgetlægning. Hertil må høre, at man i forbindelse med finanslovsforslaget udarbejder oversigter over de to følgende års budgetter. Vi noterede med tilfredshed, at regeringen i åbningstalen var inde på lignende betragtninger. Disse budgetter må baseres på et skøn over pris- og produktionsudvikling, men der må også i dem indgå en vurdering af udviklingen i statens løvbundne udgifter til lønninger, pensioner, sociale ydelser o. s. v. Disse budgetoversigter må naturligvis føres à jour f. eks. hvert halve år på grundlag af det sikrere skøn, der da kan nås. Når nye forslag og investeringer vedtages, må den virkning, disse har på statens indtægter og udgifter, sammenholdes med budgetoversigterne.

I forbindelse hermed vil det være nødvendigt at opstille en ramme for budgettet. Det må ske på grundlag af en vurdering af den økonomiske udvikling i samfundet, herunder også det omfang, hvori budgettets gennemførelse vil lægge beslag på produktionsfaktorer.

Hvad de offentlige investeringer angår, må der også her udarbejdes en sammenhængende plan f. eks. for tre år ad gangen. Regeringens forslag kan behandles i det investeringsudvalg, som folketinget har nedsat, mens beslutning om bevillingerne til disse investeringer må træffes i finansloven.

Planlægningen skulle bl. a. betyde, at fuldførelse af de påbegyndte anlæg kunne få forrang for nye anlæg, så at man så vidt muligt undgik afbrydelser i arbejder, der var sat i gang, og den skulle videre betyde,

at man kunne samordne den økonomiske planlægning og den fysiske. Med den sidste menes netop, at én ting er bevilling af midler, en anden ting er en vurdering af de produktionsfaktorer, den pågældende investering beslaglægger.

Kravene til anlægs- og byggekapa- citet er det vigtigt at tage med ind i overvejelserne. Det har vi hidtil ikke gjort i tilstrækkelig grad. Vi har givet bevillingerne, og regeringen er ikke alene om at måtte bære ansvaret her, men vi har ikke altid tænkt over, om mulighederne for at få tingene udført også var til stede. Det er jo højst tankevækkende, at når man sammenligner det beløb eller de beløb, der er bevilget på finansloven, med de beløb, der er udnyttet næste år ifølge statsregnskabet, så er det sidste beløb år efter år mindre end det første. Når man fortæller folk dette, vil de normalt ikke tro det; det plejer jo altid at være sådan, at man overskrider, at man bruger mere, end der er bevilget. Men ser vi på statens anlægsområder, altså paragrafferne 26-28 i finansloven, så ser vi, at her har man brugt mindre, end der er bevilget. I 1962-63 andrager de uudnyttede bevillinger 55 mill. kr., i 1963-64 125 mill. kr., i 1964-65 180 mill. kr., og tallene siger endda ikke det hele, for dertil kommer de bevillinger, som er trukket tilbage på finansloven. Dette at bevillingerne ikke er brugt op, skyldes jo ikke, at statens direktorater og styrelser holder igen over for det „ødsle“ folketing, således at de ikke vil anvende de opnåede bevillinger, tværtimod. Det skyldes næsten altid, at man simpelt hen ikke var i stand til at udnytte bevillingerne, fordi der ikke var arbejdskraft eller materialer nok. Men denne praksis har højst uheldige konsekvenser. For det første har man altså derved indkrævet flere penge, end man behøvede, og derved bl. a. berøvet det private erhvervsliv penge, som det offentlige alligevel ikke fik anvendt efter hensigten. For det andet fik man ikke udført det, man ønskede og havde besluttet. For det tredje, og det er nok det vigtigste, blev det, staten faktisk fik bygget,

[Poul Hartling.]

dyrere. Mellem finanslovens bevillingstal og statsregnskabet's udgiftstal ligger jo et års prisstigninger, så afstanden imellem bevillingernes beløb og beløbet for de udførte anlæg er endnu større, end tallene viser.

Men netop denne praksis er også i sig selv med til at fremkalde prisstigninger. Når der er større bevillinger, end der er arbejdskraft til, så udgår der fra selve dette forhold, altså fra staten selv, et efterspørgselspres. Det er vist uimodsigeligt, at der fra statens ordninger, fra dens udgiftspolitik, også fra dens anlægspolitik, er udgået et klart efterspørgselspres, ja, en forøgelse af efterspørgselspresset også nu, hvor vi netop har kæmpet så stærkt for at dæmpe dette efterspørgselspres. Der er derfor i den inflationsudvikling, som er i gang, al grund til, at vi i den offentlige udgiftspolitik ikke blot overvejer, om vi har råd til, for det må vi selvfølgelig først overveje, men dernæst også, om vi har mulighed for at få tingene gennemført.

Alle partier har grund til at overveje dette, men regeringen, der har administrationen, må selvfølgelig i første række tage ansvaret for, om man bevilger projekter, der ikke er gennemførlige. Jeg kan ikke gå i enkeltheder her, men det er måske værd at nævne et par eksempler. I foråret 1964 lagde regeringen stor vægt på, at der bevilgedes ca. 26½ mill. kr. til udbygning af statshospitalerne, men ved finansårets slutning havde regeringen kun anvendt knap 16 mill. kr. heraf til disse formål. Bevillinger på ca. 10 mill. kr. blev trukket tilbage ved tillægsbevillingsloven og yderligere godt ½ mill. kr. bortfaldt som uudnyttede ved regnskabet's afslutning. Giver det ikke noget at tænke på?

Jeg kunne nævne en bevilling på 1,5 mill. kr. til detailprojektering af laboratoriebygninger for statens byggeforskningsinstitut, som skulle sætte instituttet i stand til bedre at anvise veje til forbedring og effektivisering af byggeriet, og en lang række bevillinger til rationaliseringsinvesteringer inden for statsbaner og havne, 1 mill. kr. til påbegyndelse af et blindeinstitut i København og 2 mill. kr. til sanering af usunde bydele; af disse 2 mill. kr. er der kun brugt 118.000 kr. Dette er kun eksempler i flæng; der

kan findes flere, men de tegner et billede, som gør tingene tydelige nok.

I forbindelse med, at vi foreslår en bedre ordning af statens udgiftspolitik, er der også grund til at overveje statsadministrationen. Det må være vigtigt, om vi kunne nå til en forenkling og en rationalisering. Vi peger på, at et organ, som er uafhængigt af statsadministrationen, kunne bistå folketinget. En sådan administrationsombudsmand, som man har kaldt det, skulle selv kunne foreslå forenkling, men skulle også kunne modtage forslag til praktiske forenklinger. En decentralisation, som lagde mange afgørelser ud til lokale myndigheder, ville være et værdifuldt led i en sådan forenkling. En undersøgelse bør også foretages af, om det er hensigtsmæssigt at bevare de såkaldte dobbeltstillinger i statsadministrationen i det nuværende omfang.

Efter disse linjer ville vi fra venstre foreslå, at man tog fat på problemerne om statens udgiftspolitik, og efter de samtaler, som vi har ført med repræsentanter fra det radikale venstre, er det blevet klart, at de to partier har et fælles syn på disse spørgsmål.

Skal vi kunne bremse inflationen, må vi også se på forholdene omkring indkomstpoltikken; det skal vi ikke mindst for beskæftigelsens skyld. Også vi ser det som noget afgørende, at vi ikke mister det store gode, at arbejdsløsheden er bragt ned til et minimum. Vi har i det førnævnte oplæg til venstres landsmøde peget på hovedlinjer i en moderne indkomstpoltik, og jeg skal derfor ikke her komme nærmere ind på dette emne, men blot sige, at jeg tror, det er nødvendigt, at vi kommer bort fra den hidtidige praksis med den ansvarlige regering som passiv og tavs tilskuer, der først bagefter, når udviklingen er løbet af sporet, farer ud på en straffeekspedition med højere skatter og højere afgifter. Der er hverken megen sammenhæng eller megen fremtid i en sådan politik. En indkomstpoltisk vurdering, som kan hjælpe til, at lønforhandlingerne føres på et reelt grundlag, må naturligvis også få indflydelse på den lønpolitik, som staten selv fører over for sine tjenestemænd. Konflikter på livsvigtige områder af et omfang, som alvorligt belaster landets økonomi, må henvises til en dertil indrettet domstol.

[Poul Hartling.]

I forbindelse med disse tanker, som har med indkomstpøolitik at gøre, skal det nævnes, at pristalsordningen bør ændres, således at tilfældige forskydninger kan undgås. En sikring for lønmodtagerne imod en prisudhuling er berettiget, men formen bør overvejes. Vi opfordrer også til, at udvalget til undersøgelse af inflationens årsager fremlægger sine resultater snarest.

Jeg skal ikke nøjere gå i enkeltheder med disse tanker, jeg vil blot nævne dem. Jeg tror, at den ærede ordfører for det radikale venstre vil fremsætte udførligere bemærkninger om spørgsmål i forbindelse med indkomstpøolitikken, og efter de samtaler, som vi har ført med det radikale venstre, er det fremgået, at de to partier har et fælles syn på disse spørgsmål.

Når vi i øvrigt skal overveje den kommende samlings opgaver, må det stå for os som et mål at frigøre og styrke det private erhvervsliv. Ikke for at lægge mindre vægt på de offentlige opgaver, men netop for at muliggøre løsningen af de nødvendige opgaver. Skal vi nå frem til en løsning af boligspørgsmålet, kunne fremskaffe universiteter, sørge for byggeri af hospitaler og plejehjem, så vi virkelig kan sikre så god en hjælp som muligt, må vi have en stærkt forøget produktion, for alt dette skaffes af arbejde og ikke af politiske bevillinger. Men produktionsforøgelse forudsætter investering, og investering forudsætter opsparring. Skal vi styrke opsparringen, må vi først og fremmest bremse inflationen, pengeforringelsen. Derfor er det en liberal og inflationshemmende politik, der alene gør det muligt at løse alle de påtrængende offentlige opgaver.

Jeg har prøvet at skitsere lidt af det, som vi vil lægge vægt på. Som nævnt har regeringen ikke i sin åbningstale løftet sløret for, hvad den vil. Men i regeringsbladet *Aktuelt* har man ført en kampagne imod de afskrivningsregler, der gælder for erhvervslivet. De fremstilles som skattebegunstigelser og med så stærke overdrivelser, at man nok må spørge regeringen, hvad dens mening er. I *Aktuelt* for 12. oktober hedder det i den ledende artikel, at afskrivningsreglerne koster statskassen 4-5 milliarder kr. om året. Dagen efter stod der i det samme blad en artikel af LOs sekretær

Thomas Nielsen, hvori det bl. a. hed, at hvis man effektiviserede afskrivningsreglerne, hvad det så ellers skal betyde, kunne man undlade at skaffe staten nye indtægter på anden måde. Nu er der ingen, der kan have noget imod en undersøgelse af reglerne, og kan man på en fornuftig måde fjerne misbrug, er venstre selvfølgelig ikke modstander af det.

Også bestemmelserne om henlæggelser til investeringsfunds vil vi gerne være med til at se på. Der er ingen tvivl om, at disse regler, både afskrivningsreglerne og investeringsfundsreglerne, har været til gavn for vort erhvervsliv og har hjulpet os til den vækst i beskæftigelsen, som vi alle er så tilfreds med. Men et så unuanceret bombardement imod afskrivningsreglerne, som vi i de senere dage har set i regeringsbladet, netop mens vi overvejer en åbningstale, der i øvrigt intet røber om, hvad regeringen vil bringe i anvendelse, må gøre det nødvendigt, at vi her i folketinget får at vide, om den højtærede statsminister og den højtærede finansminister er enige med *Aktuelt* og med LOs sekretær. Er de enige med bladet i beløbet de 4-5 milliarder, er de enige med bladet i den betragtning, at dette kolossale beløb undrages statskassen, er de enige med LOs sekretær i, at den såkaldte effektivisering af disse regler kan træde i stedet for andre metoder til at skaffe staten indtægter?

Blandt samlingsens konkrete problemer står for mig boligproblemet i første række. Jeg skal lade være med at ride det op her. Et udvalg er i gang med arbejdet, og det er ikke stedet her at gribe forstyrrende ind i det. Men jeg udtrykker et håb om, at vi må nå en løsning. Ikke blot et lapperi, men en virkelig løsning, og ikke af den art, at problemet bliver hængende over os i mange år endnu. Jeg så gerne et bredt forlig om dette spørgsmål. Mangelen på bolig og begrænsningen af flyttemuligheder giver så alvorlige menneskelige og familiemæssige vanskeligheder, at vi bør nå en løsning, selv om den så ikke blev helt efter de meninger og fordomme, vi er udrustet med i de forskellige partier i øjeblikket.

Ved afslutningsdebatten i juni pegede jeg på, at venstre så det som en opgave at formidle et liberalt samarbejde. Jeg tillader mig at citere mig selv fra den 3. juni 1965,

[Poul Hartling.]

spalte 6144. Da havde jeg første gang ordet som formand for venstres folketingsgruppe og sagde om det politiske samarbejde:

„Vi ønsker at fremme de synspunkter, venstre som et liberalt parti bygger på, i et samarbejde til alle sider. Det er klart, at samarbejdet vil blive særligt omfattende med dem, der er enige med os i de fleste af vore synspunkter. Derfor har vi også gennem årene haft et godt og solidt samarbejde med det konservative parti, og det skal fortsætte. Men venstre ønsker også et samarbejde med andre om en liberal politik. Vort mål er en liberal regering med mulighed for at føre en liberal politik. Vi rækker hånden ud til dem, der vil støtte os i dette mål.“

Disse ord fulgte jeg op to måneder senere i en tale den 4. august, hvor jeg bad de radikale fremlægge deres arbejdsgrundlag for en liberal regering. Det radikale venstre svarede, at man ikke sigtede umiddelbart på et regeringsskifte, men accepterede opfordringen, således at repræsentanter for de to partier siden hen i en række samtaler har drøftet forskellige problemer, især økonomiske. Vi er enige om, at disse drøftelser skal fortsætte om kommende problemer.

Jeg har ikke lagt skjul på, at venstres mål er en liberal regering. Det betyder ikke, at vi ikke skulle være rede til at samarbejde med den socialdemokratiske regering om konkrete spørgsmål. Det har vi ofte vist tidligere at vi var, og det er der ingen ændring i. Jeg mener f. eks. som allerede nævnt, at det samarbejde, partierne er i gang med om boligspørgsmålene, snarest bør føre til et resultat. På den anden side føler vi ingen pligt til at holde regeringen ved magten. Vi havde intet ansvar for, at den kom til verden, og vi vil ikke for at redde regeringen stemme for en politik, vi ikke finder forsvarlig.

Der har undertiden været toner hos socialdemokraterne i retning af, at det var oppositionens skyld, at der ikke kunne skabes en sund økonomi. Man hørte lidt af det også i den forrige ærede ordførers tale. Men det er klart en urimelig tale. Regeringen må skaffe sig flertal for den politik, den synes er forsvarlig, eller også må den vige pladsen. Det er nu engang spillets regler i et parlamentarisk folkestyre. Man kan ikke

blot blive siddende og give oppositionen skylden.

Denne debat skulle jo være indledningen til folketingets arbejde. Afgørende er naturligvis det stof, vi får at arbejde med; men lige så betydningsfuldt er måske det politiske klima, hvori der arbejdes. Jeg tror, at der er ved at ske en klimæændring. Jeg tror, at et flertal er ved at samle sig om den politik, der må og skal føres her i landet, således at den medgang, der i disse år blæser ind over os udefra, ikke skal forspildes eller misbruges, men føre til fremgang og gavn for hele landet.

Poul Møller: Den debat, der skal finde sted her på grundlag af statsministerens åbnings-tale, er foreskrevet i grundlovens § 38, stk. 2. Det er altså pålagt folketinget at føre en sådan almindelig forhandling. Men det er ikke i grundloven pålagt folketinget, at begynde forhandlingen 14 dage efter, at statsministeren har holdt sin tale; det er vor egen afgørelse, eller i dette tilfælde formentlig præsidiets — måske blot den højtærede formands. Det kunne ikke falde mig ind at gå i rette med tingets høje præsidium i denne sag, for det har jo ikke besluttet andet, end hvad der er skik og brug her i tinget. Vi bør imidlertid forlade dårlige vaner, hvorfor jeg beder om, at vi i fremtiden tager den i grundloven foreskrevne forhandling i umiddelbar fortsættelse af selve åbningstalen. Som det er nu, er statsministerens tale jo overkommenteret, inden forhandlingen begynder her i tinget. Enhver politiker, enhver avis har givet sin mening til kende, så der ikke er andet for os at gøre end enten at gentage os selv og andre eller beskæftige os mere med sagerne end med talen. Det sidste synes i og for sig også det mest indbydende allerede af den grund, at talen var så upræcis i sine konklusioner, så flygtig i sin beskrivelse af landets almindelige stilling og så lige-gyldig i opregning af selvfølgeligheder, at den kun vanskeligt kan gøres til genstand for en egentlig forhandling.

Vi glæder os over, at det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg), som jeg gerne vil bringe de bedste hilsener i anledning af hans forhåbentlig snart overståede sygdom, allerede er så rask, at han sprællevende og befriet for den finansministerielle værdigheds byrder hver søndag kan

[Poul Møller.]

læse os andre teksten i Aktuelt's spalter. Man mærker ligefrem, hvordan det har kløet i fingerspidserne i årevis, og det er kun godt. Men knap så godt er det måske, at han i sin artikel forrige søndag fortalte os, at vi virkelig ikke kunne forlange, at det altid skulle være regeringen, som spillede ud. Dette var skrevet til forsvar for trontalens elegante tomhed. Det ærede medlem må imidlertid have overset, at det er fastlagt i grundlovens § 38, at statsministeren skal give en redegørelse for de af regeringen påtænkte foranstaltninger. Det er ikke noget kortspil; det er ikke noget, vi alene i vor træskhed forlanger — det er noget, forfatningen foreskriver.

Men er hverken åbningstalen eller åbningsdebatten blevet til det, som er foreskrevet i grundlovens § 38, så er der jo så meget andet i vort arbejde, det også kniber med. Ikke blot kommer debatten alt for sent, men debatformen er tillige alt for trivial. Slemme er det, at vi keder borgerne, der dog kan nøjes med beskedne uddrag af vore taler; værre er det snart, at vi også keder os selv. Dette kunne hindres ved at give adgang til korte replikker efter hvert indlæg, og denne tanke, som jeg første gang rejste i 1963, er da også med i de overvejelser, den højtærede formand og udvalget for forretningsordenen har beskæftiget sig med. Nu må det håbes, at den nye samling kan føre til en løsning på en række af disse påtrængende arbejdsproblemer både vedrørende debatformen og udvalgsarbejdet. Det ville være trist, om reformarbejdet skulle gå helt i stå på grund af en uenighed om, hvorvidt stående udvalg er at foretrække fremfor den nuværende udvalgsform. Den smidigste og frieste form bør her foretrækkes, og den kan vel også udmærket fungere under forudsætning af, at sekretærhjælpen til udvalgene aktiviseres, så de fornødne oplysninger og svar kan fremskaffes hurtigst muligt.

Inden jeg går videre med betragtninger over forholdene herhjemme og herinde, føler jeg trang til at se ud ad „vindeveerne“ til den verden, hvis skæbne er vor, og hvis problemer vi ikke kan smygge fra os. Der er stadig spænding i verden; men brændpunkterne er flyttet, og modsætningsforholdene er ved at ændre karakter.

Da vi mødtes i fjor, var Khrustjev netop blevet afsat, og vi vidste ikke meget om hans efterfølger. Nu ved vi noget mere — i hvert fald så meget, at frygten for en hurtig tilbagevenden til stalinismen har fortaget sig. De nye ledere har endnu ikke taget afgørende udenrigspolitiske skridt, som kan tilkendegive en yderligere tilnærmelse til vesten, men det modsatte er heller ikke sket. Og det var i hvert fald opmuntrende, at Sovjetunionen og den vestlige verden kunne optræde i enighed i den indisk-pakistanske strid. Dette understregede også, at der ikke foregår tilnærmelser imellem de to kommunistiske stormagter, hvoraf Kina ser ud til helt at ville overtage den aggressive rolle, der tidligere tilkom Sovjetunionen. Blodige kup i venligsindede lande, infiltrationer og borgerkrige er den kinesiske republikers vej frem mod herredømmet i Sydøstasien. Hidtil har denne vej ikke været alt for succesrig, fordi USA og Sovjetunionen er lige interesserede i at bremse aggressionen.

At ulykkelige spændinger imellem religioner, ideologier og nationer fører til krige eller krigslignende tilstande snart her, snart dér, er ikke noget nyt. Sådan har det været, så længe, der har boet mennesker på kloden. Det nye i vor situation er, at enhver gnist kan antænde den brand, som kan sætte ild i den lunte, som kan udløse eksplosioner, der for første gang vil være i stand til at udslutte alt liv. Det er det nye, og det er det skæbnesvangre. Det ved vi alle, og derfor må der bestandig gøres alt, hvad gøres kan, for at gnisterne ikke kommer i nærheden af brandfarligt stof.

Det er en lykke for os alle, at De Forenede Nationer har kunnet påbegynde sin 20. generalforsamling, og at kontingentkrisen er drevet over, selv om de juridiske problemer omkring den er uløst. USA har vist en gestus her, som nok kan have krav på gengæld fra anden side, for hvis gnisterne skal isoleres — og det skal de — så er De Forenede Nationer formentlig det bedste sted, hvor det kan foregå. Verdensorganisationen kan på sin 20 års dag se tilbage på en række lykkeligt gennemførte aktioner til fordel for freden, senest våbenstilstanden imellem de to store asiatiske lande, Indien og Pakistan. Vi må desværre erkende, at det i højere grad er lykkedes at standse skudvekslingen end at løse de underliggende

[Paul Møller.]

problemer. Danmark har her sammen med en række andre lande stillet sig til De Forenede Nationers rådighed, når det gjaldt om at sikre verden mod gnistantændelse, og alle partier i det høje ting har været lige opsatte på, at vi handlede således både med hensyn til Korea, Congo, Gaza, Cypren og nu Kashmir, ligesom vi har været aldeles enige om, at vi skulle hjælpe med til at overvinde De Forenede Nationers økonomiske vanskeligheder.

Denne tværpolitiske enighed er det vigtigt at fastholde, og jeg benytter lejligheden til over for den højtærede udenrigsminister at understrege vor vilje, men gør samtidig opmærksom på, at enighedens forudsætning vil være, at der gives os fuld orientering i rette tid, inden regeringen forpligter sig i udenrigspolitiske spørgsmål. Må jeg i den forbindelse henlede regeringens opmærksomhed på grundlovens § 19, stk. 3, ifølge hvilken regeringen skal rådføre sig med det udenrigspolitiske nævn forud for enhver beslutning af større udenrigspolitiske rækkevidde. Jeg gentager både til den højtærede statsminister — jeg ville også have sagt det til den højtærede udenrigsminister, hvis han havde været til stede — „forud for“, fordi der i den nuværende højtærede udenrigsministers embedsperiode synes at udvikle sig en stigende tilbøjelighed til at betragte udenrigsnævnet som et forum, der indkaldes for at tage det til efterretning, som regeringen for længst har gjort. Denne fremgangsmåde er altså dels forfatningsstridig, dels belastende for den tværpolitiske linje i dansk udenrigspolitik.

Er dette sagt, kan jeg tilføje, at vi med den højtærede udenrigsminister er enige om, at Danmark ikke til stadighed kan have så mange styrker udstationeret, og at „ja“ i en vanskelig situation fra vor side til at tage en vagtopgave op ikke bør være ensbetydende med, at der ikke senere kan finde en vagtafløsning sted.

Mit parti deler også den højtærede udenrigsministers stærke understregning den 1. oktober i De Forenede Nationer af, at Kina bør være medlem af verdensorganisationen. Vi må dog se i øjenene, at der netop nu næppe er store udsigter hertil. Vietnamkrisen må først finde sin løsning.

I den førnævnte tale, som udenrigsmini-

steren holdt i De Forenede Nationer, gik han ind for en forhandlingsløsning, og herom er vi naturligvis enige, men jeg vil gerne spørge, hvorfor han gik ind for Vietcongs deltagelse i forhandlingerne. Så vidt jeg kan skønne, tog udenrigsministeren her et skridt, der går ud over det, han tidligere har sagt. Hvornår Hanoi og Peking vil erkende, at de ikke har skygge af chance for at jage USA ud af Sydvietnam ved at afvise enhver forhandling om Sydvietnams fremtid, kan vi ikke vide, men det er klart, at Vietnamkrisen også er en ulykkelig barriere for videre fremskridt i Genèveforhandlingerne om nedrustning og om atomvåbnenes spredning, og den vil også blokere mulighederne for nye forhandlinger om det tyske spørgsmål.

Selv om der således ikke foreløbig ses tegn på åbenbare fremskridt i forholdet mellem øst og vest, imellem Sovjet og USA, er der måske alligevel for første gang i mange år grund til en behersket optimisme vedrørende udviklingen i Europa. Der foregår utvivlsomt en tilnærmelse, ja, nærmest en tiltrækning mod vest i flere østeuropæiske lande. Libermanismen i Østeuropa nærmer sig forsigtigt, men dog fjed for fjed liberalismen, som den findes i Vesteuropa, altså den beherskede liberalisme. Det er et interessant træk, der sammen med meget andet kan give oprigtigt håb om, at det europæiske jerntæppe en dag kan løftes. Meget vil endnu stille sig i vejen herfor og mange vanskeligheder kan forudses; den største er det tyske problem.

Det er jo givet, at en løsning af det tyske problem ville løse op for en overordentlig interessant og rig udvikling, men det er vist desværre ikke realistisk at regne med en sådan som indledning til en udvikling, men langt snarere som afslutningen på en lang og vanskelig vandring, hvor man skridt for skridt nærmer sig en sådan tilstand af gensidig tillid, at en realistisk forhandling endelig kan påbegyndes. Vi kan vel ikke bidrage meget hertil, men dog noget. Vore hyppige ministerbesøg i østeuropæiske lande, bl. a. udenrigsministerens i Polen, Czechoslovakiet og Jugoslavien og statsministerens nylige rejse i Sovjetunionen, kan have deres betydning herfor.

I Europarådet arbejder vi for tiden med en plan om at gøre denne forsamling, som

[Poul Møller.]

i så mange henseender er skubbet til side af markedsudviklingen, til et organ, der bl. a. skal søge kontakter med østeuropæiske stater om løsning af en række naturlige samarbejdsopgaver. I denne forbindelse ser vi foreløbig bort fra de storpolitiske, som det ligger helt uden for Europarådets evner at tage op.

Det konservative folkeparti er overbevist om, at vi ikke var nået så langt uden den nordatlantiske traktat med dens forsvarsfællesskab. Ved at stabilisere og pacificere verdenshistoriens største krigsskuepladser og ved at have genskabt den politiske balance har NATO også i højeste grad medvirket til at skabe mulighed for en fredelig udvikling af den nye verden, som i disse 20 år har fået sin nationale selvstændighed. Denne fantastiske verdenshistoriske udvikling, som i det store og hele er forløbet langt fredeligere, end man turde håbe og som for den største kolonimagts, Englands vedkommende til denne dag er sket næsten uden blodsudgydelser, er man ofte tilbøjelig til at overse på grund af de nye landes fattigdom, der stiller os over for nye og enorme opgaver.

Man kan måske nok spørge, om der ofres tilstrækkeligt, om udfordringen mødes med fornøden offervilje og idérigdom; men glemmes må det ikke, at der fra den gamle verden årligt overføres varer, maskiner, medicin, tjenesteydelser o. s. v. for et beløb på omkring 60 milliarder kr. En dråbe i fattigdommens hav, vil måske nogle sige. Ja, måske, men dog så væsentlige beløb, at nogle lande allerede er ved at blive stabiliseret. Glemmes må det ikke, at udviklingen i modtagerlandene også sætter visse grænser for, hvor hurtigt det kan gå. Hjælpen skal absorberes, og vi ved jo, at mange lande har været ude af stand til at udnytte overførslerne på rationel vis, fordi de elementære forudsætninger endnu ikke var til stede.

Målet for hjælpen kan givetvis ikke være at bringe den nye verden på niveau med den gamle, men at sætte den i gang og give den forudsætningerne for selv at nå videre. Om den så vil nå hertil, må bero på dens egne ønsker, for de værdimålere, vi har knæsat her i den rige verden, behøver ikke at være udtryk for den højeste udvikling. Vi har gjort de døde ting til vore rigdomssym-

boler. Det kan være, at mange af disse folk også fortsat vil måle rigdommen i levende værdier. Jeg tror, det er nødvendigt at lære børnebegrænsningens kunst fra sig, hvis sultedøden skal undgås. Men jeg advarer imod at påtvinge andre folk en børnebegrænsning, som tvinger dem til at acceptere vestens noget golde og materialistiske værdiurdering.

Verdensfreden har været og den er betingelsen for den verdensudvikling, vi befinder os i, og efter vort skøn har det vestlige sammenhold været en nødvendighed for opretholdelsen af denne verdensfred. Netop derfor må vi vende os imod den tendens, der for tiden gør sig så stærkt gældende i visse kredse til absolut at ville finde en afløsning for NATO. Jeg har været den første til her i tinget at fremhæve, at de Gaulles holdning til en række NATO-problemer kunne føre til en opløsning af pagten. Men fra at pege på faren er der unægtelig et væsentligt spring til at glæde sig over den. Tværtimod må opgaven være at finde frem til løsninger, som gør det muligt at bevare NATOs forsvarssystem. Vi er overbevist om, at i hvert fald den europæiske sikkerhed vil være betydelig reduceret, hvis NATOs opløsning skulle indtræde. Endnu er der så lang tid til, at NATOs første periode udløber, at der er grund til at håbe på en ændring i den franske holdning, eller at man finder frem til tilfredsstillende nye former for et rationelt sikkerhedssystem.

Det ideelle for Danmark kan ikke være, at vi søger ind imod et spinkelt nordisk forsvarssystem i stedet for et kraftigt atlantisk. Fremtiden bør ikke forme sig som en tilbagevenden til de mindre samarbejdsenheder fra de større, og en nordisk aftale vil også nemt indebære risikoen for en uønsket nordisk isolation. Målet må bestandig være at nå frem til større samarbejdsenheder.

Det gælder også i markedsspørgsmål. Derfor er det ingeniørligt med velbehag, vi ser på de vanskeligheder, EEC i dag befinder sig i, selv om vi måske rent umiddelbart kunne have en vis fordel herved. Ingen kan se, hvordan EEC kommer ud af sine interne vanskeligheder, men hvis jeg også her må tilsætte et stænk optimisme til den mistrøstighed, den udenrigspolitiske debat så tit geråder i herhjemme, så er det slet

[Poul Møller.]

ikke utænkeligt, at der af den afklaring, som til sidst vil fremstå, opstår et EEC, som det rent konstitutionelt kan blive lettere for os og andre EFTA-lande at tilslutte sig.

I en velbegrundet forargelse over præsident de Gaulles standpunkt til suverænitetets afkaldet bør det ikke ganske overses, at det i 1962 netop var dette suverænitetetsafkald, som det kneb for mange EFTA-lande at indlade sig på. Det er ikke mærkeligt, at man i den nuværende situation må affinde sig med, at Københavnsmødet i EFTA kommer til at spille en mindre rolle end beregnet i foråret. Wilsons brobygningskunst er jo af begrænset værdi under de nuværende forhold, når der ikke er nogen til at motage broen, og det engelske regeringsparti synes da heller ikke indstillet på virkelig at bane sig vej ind i de seks, hvis man skal bedømme kongresreferatet.

Derfor skal jeg anbefale den højtærede udenrigsminister langt snarere at vie sine kræfter til de interne EFTA-problemer. Vi nærmer os årsdagen for indførelse af den engelske ekstratold på 15 pct. Den blev på halvårsdagen reduceret til 10 pct. Ville det ikke være en betydningsfuld opgave at få den helt ophævet på årsdagen, så dette brud på EFTA-traktaten endeligt afvikles? Vi må ikke overse, at EFTA slet ikke fungerer efter sin hensigt, så længe det største land med det største marked opererer med toldsatser, der stort set svarer til dem, det havde, da EFTA-samarbejdet trådte i kraft.

Dernæst bør vi slå et slag for vore landbrugsvarer. Vi lider stadig under en urimelig forskelsbehandling. Forhandlingerne igennem det sidste år har ikke medført fremskridt, heller ikke på det nordiske marked, selv om noget er stillet os i udsigt. Senest har den engelske kyllingetold ramt os. Fjerkræeksportørerne skubbes jo i disse år fra det ene marked til det andet, ustandselig underkastet ny protektionisme. Jeg går ud fra, at den højtærede udenrigsminister ikke vil gå til EFTAs ministermøde uden forinden at have rådført sig med det udenrigspolitiske nævn eller markedsudvalget, selv om han i sine fjernsynskommentarer efter sin hjemkomst ganske synes at have oversat disse generende parlamentariske led.

Om der kan komme noget ud af den dialog — som man siger med et fint ord — der skal føres, det tror jeg altså ikke meget på for tiden. Jeg har set, den højtærede statsminister har ført en dialog med Kosygin — i fjernsynet så jeg, det var en dialog. Jeg kan ikke lade være med at gøre denne sproglige bemærkning: kunne vi ikke komme tilbage til det gamle ord samtale, i stedet for at alt skal være dialoger efterhånden? Jeg tror i det hele taget, at mange vil have svært ved at forstå politikere. Vi taler om dialoger, når vi mener samtaler. Vi taler om modsætningsforhold, det bliver til kontroversielle forhold i vor sprogbrug. Hvis vi skal stille to partier op imod hinanden, så skal de til en konfrontation i stedet for til en gammeldags debat, og sådan er det hele vejen igennem. Jeg tror, det gør det forfærdelig vanskeligt for nogle at forstå. Og nu skal jeg gå over til den økonomiske politik, hvor jeg ved, at ordet kontraktiv vil komme igen og igen, at vor finanspolitik skal virke kontraktiv. Jeg skal ikke være nogen purist over for andre, sprogrøgter over for andre, men jeg synes, vi efterhånden har belemret sproget med så meget i den retning, at vi godt kunne rense ud, så menige folk kunne forstå os, uden at de har studeret latin eller engelsk. (*Udenrigsministeren* [Per Hækkerup]: Hvad betyder purist?). Det betyder at rense. Jeg ved ikke, om den højtærede udenrigsminister kender begrebet. (*Udenrigsministeren* [Per Hækkerup]: Det skal bare siges på dansk!). Det bliver altså nu oversat. Men jeg sagde, jeg skal ikke gøre mig bedre end andre, men kunne vi dog ikke i fællesskab forsøge at sløjfe alle disse mærkelige ord?

Selv om vi altså lykkeligvis er mange, som kan enes om landets udenrigspolitik, således at kontinuiteten på dette område kan bevares under skiftende regeringer, har jeg alligevel anset det for rigtigt udførligt at beskæftige mig med disse forhold, som optager mange flere, end man normalt regner med.

Den samme lykkelige enighed er ikke til stede, når det drejer sig om landets indenrigspolitik, specielt ikke den økonomiske. Det er jo ikke sådan, at vi er meget uenige om de kommende års foreliggende opgaver vedrørende sociale forhold, kulturforhold, undervisningen, trafikken og meget andet.

[Poul Møller.]

Vi vil alle gerne se, at vort samfund indrettes på bedste vis og med rige muligheder for alle. Uenigheden fremstår langt snarere, når spørgsmålet melder sig om tempo, rækkefølger og midler.

Det er en hyppigt anført betragtning, at den utvivlsomme rigdom, vi oplever i disse år, skulle gøre det til en smal sag for os alle at løse de offentlige opgaver let og smertefrit. Argumentet er imidlertid lige til at snuble over, fordi det tilsyneladende overser den kendsgerning, at den første forudsætning for at løse rigdommens problemer er at bevare rigdommen. Lige så sandt som det gamle ord var, at man ikke kan spise kagen, før den er bagt, lige så sikkert er det, at vi ikke har brev på en fortsat øget produktion og en fortsat velstandsudvikling, hvis vi hvert år vil overføre tusinder af menneskers arbejdskraft til offentlig virksomhed fra privat virksomhed. Landets økonomi lider under, at så mange socialdemokrater med vore ministre i spidsen er snublet over argumentet.

Støttet af en gruppe venstreintellektuelle fører socialdemokratiets talsmænd argumentationen videre ved at sige, at det er os på den anden side, der er grebet af en forbrugsdille. Vi ligger under for storkapitalismens umættelige trang til at forøge omsætningen, men at de sandelig foretrækker universiteter for plasticfabrikker. Også det argument falder mange for. For der er jo ingen tvivl om, at vi herinde med et meget stort flertal ville foretrække uddannelsessteder fremfor plasticfabrikker, hvis vi skulle afgøre det, men vi har jo ingen garanti for, at det netop bliver plasticfabrikker, der lukker, fordi vi forcerer de offentlige investeringer. I øvrigt forstår jeg ikke, hvorfor det altid skal gå ud over plasticproduktionen.

Vi kunne meget vel risikere, at det tværtimod blev eksporterhvervene, der først kom til at lide under mangel på arbejdskraft, fordi den ikke kan byde arbejdskraften op på samme måde, som andre kan,

og vort valutaunderskud er jo stort nok i forvejen.

Hertil svarer så de vaskeægte socialdemokratiske økonomer, at investeringskontrollen er udvejen. Jeg tror — uden dermed at ville gøre ham til økonom — at det ærede medlem hr. Peter Nielsen var inde på en tilsvarende tanke. Men så havner vi for det første i en skrækkelig reguleringsøkonomi. Og for det andet har vi set så mange offentlige fejlinvesteringer, at man næppe skal forvente, at noget bliver bedre ved at lade det offentlige kontrollere erhvervslivets frie investeringer. Derfor er der ingen anden udvej end at finde en velovervejede balance og lægge de offentlige budgetter således til rette, at man sikrer en ubrudt vækst.

Vel siger den højtærede statsminister, at væksten jo netop er sikret. Hans åbningstale gav udtryk for en fortsat fremgang i dansk økonomi. Han var dog selv klar over, at der var problemer, idet han tilføjer, at væksten har medført — jeg citerer —

„... et betydeligt underskud på betalingsbalancen, stigende priser og høj rente.“

Og det er så sandt, som det er sagt. Men det viser jo også, at man ikke har fundet balancen. I fjor havde vi et betalingsbalanceunderskud på 1,3 milliarder kr.; handelsbalanceunderskuddet var naturligvis meget større, men et betalingsbalanceunderskud på 1,3 milliarder kr. Skal vi tro på vismændenes netop offentliggjorte rapport, vil det i år blive større. Det vil sige, at vi i løbet af 1964 og 1965 har forringet vor betalingsbalance over for udlandet med meget nær ved 3 milliarder kr. Enhver kan dog se, at dette ikke kan blive ved, og at det er udtryk for en alvorlig sygdom i vor økonomi. Alt, hvad vi har opnået af valutareserve, ville være sat til i løbet af disse to år, hvis ikke privat og offentlig låntagning i udlandet havde camoufleret sandheden. Med alle hænder i arbejde, altså på et tidspunkt, da vor indtjening har nået et maksimum, lever vi på underskud og på lån. Også dette på et tidspunkt, da produk-

[Paul Møller.]

tionsfremgang har hjulpet andre europæiske lande til valutaoverskud.

Det næste problem, statsministeren peger på — sådan i forbifarten — er priserne, og de er selvfølgelig en af årsagerne til valutaunderskuddet, fordi de forringer konkurrenceevne, forøger omkostningsniveauet og er den skinbarlige gift for ethvert forsøg på at skabe en stabil, voksende, frivillig sparsommelighed, et frivilligt forbrugsafkald.

Statsministeren kom ikke ind på prisstigningernes omfang. Fra juli 1963 til juli 1964 steg pristallet med 4,2 pct. Fra juli 1964 til juli 1965 er det steget med 6,6 pct. efter vismændenes opstilling. Det er udtryk for en alt for voldsom vækst. Jeg har hørt ministre — også nyudnævnte ministre — sige, at den fulde beskæftigelse ikke kunne opretholdes uden en vis vækst i priserne. Jeg tror ikke på betragtningen, anser den endda for direkte skadelig, fordi den vil mindske folkets lyst til at foretage den opsparring, der vil kunne bringe os ud af uføret. Sådan har ministre imidlertid altså sagt, men jeg har aldrig hørt nogen økonomiminister, hverken tidligere eller nuværende, med brask og bram sige, at vi skulle op på 6-7 pct. årlig inflation for at kunne opretholde den fulde beskæftigelse. For det er jo inflation, der er tale om, selv om regeringen med omhu undgår at nævne ordet. Jeg tror endda, den højtærede statsminister har sagt, at han bruger ikke ordet, fordi man ikke rigtig ved, hvad det er. Jeg tror næsten, alle i dette land, undtagen den højtærede statsminister, ved, hvad inflation er, og at vi har inflation. Vi har bragt os ud af trit med vore konkurrenter, vi har belastet vore eksporterhverv så tungt, at vi skal være lykkelige, hvis de kan opretholde eksporten på disse vilkår.

Var afgifterne, som blev gennemført i foråret, medregnet i reguleringspristallet, altså hvis man alene ser på forbrugspriserne, som de er, så har stigningen fra juli 1964 til juli 1965 udgjort 8,8 pct., og heri er ikke medregnet stigningen i de direkte skatter. Skulle den yderligere indregnes, så ville det sige, at pris- og skattestigninger stort set har taget sig af de almindelige lønstigninger for almindeligt arbejde.

Regeringen kan ikke undskylde sig med,

at prisstigningerne er kommet til os udefra. Importvarerne steg fra juli 1964 til juli 1965 kun med 1 pct., hvor detailpriserne steg med 6,6 pct. Det er selvskabte vanskeligheder, vi står over for, lad os ikke glemme det.

Og endelig renten. Vi har atter slået rekorden. Den høje rente har fordyret investeringerne og fordyret boligerne. Den høje rente er en følge af en manglende balance i vor økonomi, den manglende balance, som præger samfundet, den manglende tillid til det nyttige i at spare. Rentestigninger, prisstigninger og valutaunderskud er så sikre indicier for et inflatorisk klima, at det unægtelig må forbavse, at regeringen i fjor gik til valg på påstanden om, at der ikke er inflation i Danmark.

Og hvad er så regeringens politik? Bevares, man vil samarbejde, samarbejde om at komme vanskelighederne til livs, og ordet samarbejde er jo altid som sød musik i manges ører. Ordet i sig selv får ligefrem visse til at glæde sig på forhånd uden hensyn til, hvad det er, der skal samarbejdes om. For os er det slemt at skulle skuffe, men vi vil nu først vide, hvad det er, der skal samarbejdes om. I den henseende var statsministerens tale ikke meget sigende.

En ting blev dog hængende i vore ører, nemlig nye skatter. Ganske vist ved vi, at ordet „snaest“ røg ud i sidste redaktion, men nye skatter blev stående. Hvilke ved vi ikke, men vi er ikke overraskede over, at regeringen igen vil dreje på skatteskruen. Jeg kan allerede nu sige, at vi er enige med de vise mænd, vi mener ikke, det tjener noget fornuftigt formål halsstarrigt at holde fast ved kravet om et budgetmæssigt overskud af en ganske bestemt størrelse. Skatteforslag vil uvægerlig medføre nye indkøbsbølger og nye importstigninger — jeg kan huske forårets store importtal — og de skal være meget byrdefulde, hvis de i ét kvartal skal indbringe de 400 mill. kr., som regeringen vil have som ekstra overskudsreserve. Og i hvilket kvartal? Januar, hvor beskæftigelsespresset erfaringsmæssigt er mindst og detailomsætningen lavest, og hvor i år virkningen af kreditstramningen bliver følelig? Hvorfor skal der netop lægges særlige byrder på befolkningen i det kvartal? Det er jo ikke arbejdsløshed, man vil have? For at komme kreditstramningen til livs, siger

[Poul Møller.]

man, men tror man, at kreditforholdene lempes, bare man indfører nye afgifter? Vi tror det ikke, de vise mænd tror det heller ikke.

Ser vi på overskuddene på statens drifts- og anlægsbudgetter, så vil de fra 1. april 1963 til 1. april 1966, hvis regeringens budget bliver således, som det er vedtaget, men uden nye ekstraafgifter, andrage 3.400 mill. kr. Alligevel har vi rekordrente, alligevel har vi prisstigninger, og alligevel har vi underskud i vore valutaforhold. Hvordan tør man så stadig tro, at blot man forhøjer tallet noget mere, med 300 eller 400 mill. kr., så har vi balance? Hvad er i øvrigt regeringens politik på disse områder? For at få besvaret det spørgsmål går man forgæves til åbnings- talen.

Men andre ministre udtaler sig, og af handlingernes brudstykker fremgår et mønster, men desværre et mønster, der ligner nonfigurative malerier, hvor indbyrdes disharmonier råber til himlen. Man ville ikke have kreditstramning, men det fik man; og derefter ville man ikke lempe på kreditstramningen, før man havde fået nye skatter, men nu optager man nye lån, der angiveligt skal anvendes til at lempe kreditstramningen i hvert fald for kommunerne. Er det logik? Man ville have en lavere rente, men man belaster selv obligationsmarkedet. Samtidig med at man taler om at nå frem til en lempe på kreditstramning, vil man skærpe erhvervslivets afskrivningsregler, hvilket, så vidt jeg kan se, vil medføre skærpede betingelser for de private investeringer. Men det er måske det, man vil: lette for de offentlige investeringer og skærpe for de private. Tror man, man kan samle flertal herfor? Jeg advarer regeringen herimod. Man beklager, at kreditstramningen særlig rammer de nye virksomheder, men man overser åbenbart, at afskrivningsreglerne, som man vil skærpe, netop gavner de nye virksomheder. Den fulde beskæftigelse har efter mit køn langt fra overflødiggjort afskrivningsreglerne.

Inden jeg går videre, vil jeg gerne spørge, ikke den højtærede finansminister, men den højtærede handelsminister, ministeren for handel, industri, håndværk og søfart, om man anser det for betimeligt at skærpe afskrivningsreglerne for det producerende by-

erhvervsliv. Og jeg kunne rette det samme spørgsmål til landsbrugsministeren, men det vil nok ikke blive modtaget, men måske vil landbrugsministeren besvare det for mig. Hvad siger erhvervenes ministre? Man beklager dette med afskrivningsreglerne.

Jeg tror, den fulde beskæftigelse langt fra har overflødiggjort afskrivningsreglerne — det er jo argumentet. Den tekniske udvikling har tværtimod gjort dem aldeles nødvendige, for der er i dag et sådant krav om at følge med i udviklingen, hvis man vil konkurrere, at hurtigere og hurtigere investeringer bliver en nødvendighed. Det er ikke blot et spørgsmål om at skabe arbejdspladser, men også et om at beholde dem, og en forældet teknik vil i løbet af få år være døden for den fulde beskæftigelse eller i hvert fald ødelægge mulighederne for nye indkomststigninger, for jo dyrere arbejdskraften bliver, jo mere må der investeres i at spare arbejdskraft.

Jeg forstår ikke, at statsministeren slet ikke udtalte sig om de nye udenlandske lån i sin åbningstale. Disse er i hvert fald ikke udtryk for, at regeringen vil fastholde en stram økonomisk kurs, og jeg forstår ikke, at man benytter hypotekbanken til at omgå grundlovens § 43, hvorefter det er folketings, som godkender optagelse af statslån, selv om disse skal videreudlånes til kommunerne. Jeg synes, det røber en forfærdelig mangel på forståelse for sammenhængen i den økonomiske politik.

Den 5. oktober appellerede man højtideligt til samarbejdsvilje. Den 11. oktober handler man ganske ensidigt i spørgsmål, som har den største betydning for løsning af de økonomiske problemer. Jeg har set, at den højtærede finansminister har udtalt, at han har en uudnyttet hjemmel, men for det første blev den givet til at styrke valutabeholdningerne og ikke til at videreudlåne pengene. Og for det andet kan man da ikke benytte en sådan hjemmel i en helt anden økonomisk situation, i hvert fald ikke hvis man vil samarbejde med folketingsget om en økonomisk politik. Eksemplet er en bekræftelse på det, vi altid har sagt om denne regering: den vil samarbejde, hvor det er nødvendigt, for at den kan leve, og den bryder sig ikke en døjt om samarbejde, når den kan leve uden.

På samme måde med udgiftspolitikken. Regeringen erklærer, at den vil samarbejde,

[Paul Møller.]

at finanslovsforslaget vil være udtryk for en særdeles stram tilbageholdende linje i udgiftspolitikken; men næppe er ordene sluppet ud af munden, før de ledsages af nye udgiftsbebudelser; og de første forslag herom er allerede fremsat i folketinget. Hvor er den tilbageholdende linje så henne? Ulykken er, at ingen mors sjæl ved, hvor man har denne regering, og man får tit det indtryk, at den heller ikke selv ved det.

Det først fornødne er efter vor opfattelse at undgå nye eksplosioner i de offentlige finanser. Staten må ikke blive ved med at være motor for inflationen. Dette synspunkt, som vi gang på gang har understreget her i tinget, er nu også delvis fremhævet af vismændene, men hvordan undgås det? Planlægning og prioritering af opgaverne er de ord, som oftest fremhæves i denne forbindelse. Og det er utvivlsomt en simpel nødvendighed, hvis der overhovedet skal komme orden i det hele. Det kan ikke nytte, at vi hvert år i marts måned skal sidde med opsvulmede budgetter, som skal vedtages inden april, og med en række udgiftsposter, som på det tidspunkt er urørlige. Det er mærkeligt, at regeringen først nu erkender planlægningens nødvendighed. Man taler nu og i fjor om en 3-årig planlægning, som dog skal underkastes årlige revisioner. Jeg tror ikke, det er de vises sten, fordi en 3 års plan med årlige revisioner efter mit skøn slet ikke er nogen plan. Langt snarere mener jeg, at 3 års planer skal udarbejdes med den største forsigtighed og kun medtage de opgaver, som vi absolut skal have fuldendt eller påbegyndt inden for perioden. Til gengæld bør og skal der ikke foretages konjunkturpolitiske indgreb i disse opgavers gennemførelse. De skal være fredede. 3 års planen må så ud fra en bedømmelse af arbejdsmarkedssituationen og af den almindelige økonomiske tilstand suppleres med årlige tillæg, der medtager ønskelige, men ikke strengt nødvendige opgaver. Derved vil vi skabe sikkerhed hos de forvaltningsgrene, som arbejder med planerne, sikkerhed for, at de ikke skal underkastes nye og vilkårlige restriktioner i form af anlægs- eller byggestop.

For det konservative folkeparti er det en nødvendighed, at der ved de kommende to års budgetlægning tages hensyn til de for-

ventede indkomster, som staten automatisk vil få — jeg ved godt, at visse socialdemokrater anser dette for en uhyre gammeldags betagning — og at også staten må indrette sig efter sin indkomst. Vi har det standpunkt, ikke blot af økonomiske grunde, men også, som jeg tidligere har nævnt, for at stoppe den inflationskilde, som stadig rinder fra de offentlige finanser. Det må også erindres, at statens andel i den samlede private og offentlige virksomhed igennem de sidste to finansår har udvist en sådan vækst, at der nu må stoppes op og fordøjes, hvis man mener noget alvorligt med inflationsbekæmpelsen. Vi har sagt det i tide nemlig i merværdiafgiftsudvalget i august, altså godt 7 måneder før det nye finansårs begyndelse; det skulle med et sådant varsel være muligt at begrænse udgiftsstigningerne til de beløb, som indtægtsstigningerne muliggør — og det er jo slet ikke så helt lidt, så vidt jeg kan erindre omkring 2 milliarder kr. En sådan stram udgiftspolitik er også en nødvendighed, hvis vi skal nå frem til en virkelig skattereform. Det vil i det lange løb kun være muligt at skabe orden i statens udgiftspolitik, hvis vi indretter os således, at der ikke kan trækkes næsten ubegrænset veksler på statskassen, hvis omfang ingen kender, før vekslerne præsenteres til betaling.

Det er bl. a. derfor, mit parti har arbejdet for, at en administrativ reform og en skattereform må gå hånd i hånd, men også fordi vi mener, der bliver mere fornuft i den offentlige udgiftspolitik, hvis de, der bestemmer over offentlige midler, selv skal skaffe dem, altså hvis der sikres en nærmere sammenhæng imellem ansvar og magt. Derfor har vi foreslået, at de gældende refusionsordninger, der helt forflygtiger ansvar, ophæves eller begrænses, så kommunernes frihed til selv at råde over indtægter og udgifter forøges. De opgaver, vi i første omgang tager fat på, er dem, som kommunerne i dag sagligt er i stand til at løse, som de rent faktisk løser, men som de ikke selv betaler. Vi lægger altså ikke ved vore forslag nye områder ud til kommunal forvaltning i denne omgang; men vi forøger ansvaret hos kommunerne for denne forvaltning. I lighed med, hvad man har foreslået i Sverige, ønsker vi de nuværende udviklede og administrativt kostbare refusionsordninger afløst af samlede bloktilskud til d

[Paul Møller.]

kommuner, hvis borgere har lave indkomster, eller hvor der er særlig store udviklings-, herunder også egnsudviklingsopgaver, eller andre udgiftsopgaver.

Lad mig klart præcisere, at vi ikke ønsker at gøre fattige kommuner fattigere, men vi tilstræber alene en klarere ansvarsfordeling, et brud med det ansvarsforflygtigende refusionssystem, og en amputation af al overflødig administration imellem kommune og stat. Vi har i vore forslag angivet, hvordan vi vil nå frem hertil ved tilvejebringelse af stærke amtskommuner, som kan løse en række fælleskommunale opgaver, og ved at lade denne administrative reform indgå i den almindelige skattereform.

Ved at sammenkæde disse to problemkredse når vi til et skattesystem, hvor det indbyrdes mellemværende mellem staten og kommunerne bliver begrænset til de større indtægter. Kommunerne får herved rådighed over en langt større del af den samlede indkomstmasse, end tilfældet er i dag, hvor de indbetaler omkring 5 milliarder kr. årlig til staten for at modtage fra staten omkring 4 milliarder kr. Vi beholder statsindkomsts-katten for de større indkomster, også af udligningshensyn, men ved at gøre den kommunale skat proportional når vi frem til, at skatten for alle almindelige indkomster, der kun svares til kommunen, bliver proportional.

Når vi går ind for den proportionale skat så højt op i indkomstgrupperne, som det overhovedet er økonomisk muligt, er det for at fremme initiativet og den produktive arbejdsindsats i alle befolkningsgrupper og for at gøre det økonomisk overkommeligt at ophæve sambeskatningen. Med dette sidste for øje har vi foreslået, at der for al hustruindkomst op til et beløb på 30.000 kr. vil være valgfrihed imellem sambeskatningen med hustrufradrag og særbeskatning uden dette fradrag, men med en fast procent. For alle indkomster under proportionalgrænsen vil det formentlig være mest fordelagtigt at beholde sambeskatningen, mens indkomster herover vil foretrække særbeskatningen. Vi håber, at denne tanke vil bane vej for en løsning her i det høje ting af det uhyre udviklede sambeskatningsproblem.

Vore skatteforslag tager, som man vil

vide, også sigte på at skabe adgang for lønmodtagere til en særlig lønmodtageropsparing som den svenske, ligesom vi i øvrigt foreslår de bestående ordninger videreudviklet for ad den vej at komme en balance imellem investering og opsparing nærmere. Opsparingen må nu engang komme fra borgerne, og vi kan i det lange løb ikke investere mere, end den samlede opsparing fra borgerne tillader. Hvis vi vil have prisen for lånte penge ned, må man gå den vej, som vi anviser. Derfor må man også give skattefrihed for mindre renteindkomster i det omfang, de overstiger den pågældendes renteudgift.

En af årsagerne til miseren er jo, at det under inflation bedre kan betale sig at stifte gæld end at spare op. Vil vi ud af miseren, må vi gradvis fjerne straffen for dem, der sparer op, bl. a. ved også at mindske formueskatten. Det er ikke et spørgsmål om at hjælpe de rige, men det er et spørgsmål om at hjælpe dem, der skal stifte hjem i nye boliger under vanvittig høje huslejer; bare der dog ville komme virkelig forståelse heraf i det høje ting.

Den højtærede statsminister synes i nogen grad at være gået ind for principper, som jeg her har redegjort for i skatte- og administrationspolitik, og det kan vi naturligvis kun være tilfredse med, hvis handling sættes bag ord, men hidtil er der desværre intet afgørende sket på disse områder, selv om vi har arbejdet og talt for disse tanker i årevis. Den modtagelse, vore forslag har fået, har jo heller ikke antydnet nogen større glæde hos vore politiske modstandere. Man har som sædvanlig skyndt sig at kalde os asociale, og man har travlt med at påvise alle urimeligheder i vore forslag. Lad mig sige det så klart, som det overhovedet er mig muligt: hvis der ved de kontrolberegninger, der nu er i gang, skulle vise sig at være urimelige konsekvenser, er vi selvsagt rede til at tage hensyn hertil og ændre vore forslag, så disse konsekvenser forsvinder.

Jeg sagde dette ved forelæggelsen i udvalget, og jeg vil gerne gentage det her. Vore skatteforslag har alene til hensigt at skabe mere orden i den offentlige økonomi, begrænse inflationen og administrationen og give enhver borger i enhver indkomstgruppe en større chance for og en større lyst til at øge sin egen indsats. Det er det, vi

[Paul Møller.]

stræber efter, og det er det, man bør dømme os på.

Statsministeren og flere andre ministre, bl. a. den højtærede økonomiminister, har ved flere lejligheder i den sidste tid rejst tanken om en værdifast tillægspension til alle. Statsministeren vil kunne erindre, at det ikke var vor skyld, at man ikke forsøgte at give alle adgang til den nuværende tillægspension. De forslag, vi stillede sammen med venstre herom, blev stemt ned af de daværende regeringspartier, det husker vi i hvert fald. Hvis regeringspartiet nu er kommet på andre tanker, er vi naturligvis rede til at deltage i en ny drøftelse.

Jeg føler imidlertid for sandhedens skyld trang til at gøre opmærksom på, at ét er at tilvejebringe tillægspension til alle, noget andet er at gøre den værdifast. Vi har altid været pionerer for en værdifast aldersopsparing. Må jeg minde om, at det var det konservative folkeparti, som i sin tid krævede den frivillige indeksopsparing som en betingelse for at medvirke til folkepensionsforliget. Dengang kneb det med at overbevise socialdemokratiet. Det var også os, der hindrede, at denne værdifaste frivillige aldersopsparing blev gjort illusorisk, da vi her i tinget besluttede os til at overgå til en ensartet folkepension for alle. Regeringen kan derfor heller ikke i dette kapitel slå os over ende. Vi tror, at det alt taget i betragtning er et system, som man bør have opmærksomheden henvendt på, og som man bør arbejde videre på, hvis man vil have en omfattende værdifast aldersopsparing.

Det er klart, at kravet om værdifasthed melder sig med stigende styrke, efterhånden som inflationen undergraver al pengeopsparing. Vi har derfor også været positivt indstillet over for tanken om værdifaste obligationer, men vi synes ikke, at det udvalg, som har været nedsat herom, har lagt noget columbusæg. Vi synes, de er sprunget over, hvor gærdet var lavest, ved at lade staten betale og ikke debitor, som det burde være, for værdifastheden.

Grundspekulanterne har visse haft gode kår under den inflatoriske bølge, men en af årsagerne har været, at opsparingen mere og mere har rettet sig mod konjunkturfaste anbringelser. Efterspørgslen efter jord er

derfor kommet i misforhold til udbuddet, og revisionen af byggezoneloven har trukket alt for længe ud. Men vi har peget på en sådan revision og fremsat forslag, der tog sigte derpå.

Regeringen er gået en anden vej, prøvede det ved jordlovene, gennemførte kapitalvindingsafgifter for derigennem at søge at opnå, at det offentlige i hvert fald fik sin andel, hyppigst med det resultat, at jorden blev endnu dyrere.

Der er ingen tvivl om, at det vil være umuligt at nå de skattepolitiske mål, vi har sat os, hvis ikke der stilles andre indkomstmuligheder til rådighed for staten. Det har vi ikke lagt skjul på, og derfor har vi erklæret os villige til at forhandle om merværdiafgiftsforslaget, fordi vi i det ser den eneste mulighed for at nå den nødvendige skatteomlægning. Det er da også fremhævet i vismændenes rapport, at indirekte skatter må antages at virke forbrugsbegrænsende i højere grad end personlige skatter. Disse ord dækker fuldstændig tankegangen bag vore forslag. En skatteomlægning, som vi tilsigter, vil derfor i høj grad aflaste inflationstrykket både igenne den øgede forbrugsskat og igennem det incitament til produktiv virksomhed og opsparing, som ligger i reformen af det direkte skattesystem.

Vi er selysagt som alle andre klar over, at en sådan omlægning rejser adskillige familiepolitiske problemer. Vi har da også erkendt, at både børnetilskud og skattelovgivningens bundgrænser må forhøjes. Men vi har ikke anset det for rigtigt at deltage i en auktion på dette område.

Socialdemokratiet møder os atter med forslaget om indførelse af kildeskat, og folketinget får jo om få dage lejlighed til at drøfte forslaget. Vi mener ikke, at det vil lette vore økonomiske problemer, og vi mener ikke, det er rimeligt at forøge erhvervslivets administrationsomkostninger ved at indføre en sådan kildeskat. Vi har rejst tanker, som vor ordfører nærmere vil redegøre for, og som har til formål at give de skatteborgere, der ønsker at betale skat af den løbende indkomst, muligheder for det, uden at virksomhederne skal blandes ind i det.

Arbejdet med en skattereform bliver noget af det vigtigste i dette folketingsår. Vi har fremlagt vore synspunkter, og jeg

[Poul Møller.]

vil gerne slå fast, at vi kun kan medvirke til en skattereform, såfremt provenuet af nye skatteformer virkelig anvendes til en reform og ikke sluges af nye statsudgifter eller går til at opbygge nye vældige statsoverskud, som medfører, at en større og større del af indkomsterne i samfundet styres og dirigeres af statsmagten.

Skal inflationen bekæmpes, er det også nødvendigt, desværre, at se på indkomstudviklingen. Vi burde af bitter erfaring være nået dertil, at vi roligt kan beskæftige os med indkomstpolitiske midler og mål, uden at der straks skal lyde et ramaskrig. Det er hverken i den ene eller den anden befolkningsgruppes interesse, at indkomsterne fastsættes uden sammenhæng med den økonomiske virkelighed. Stærke interesseorganisationer holder hinanden sådan i skak, at det kun er meget lidt, den ene gruppe kan opnå på andre gruppers bekostning. Manglende tilbageholdenhed i indkomstpolitikken fører uvægerligt til, at vi enten får en ubehagelig inflation eller meget ubehagelige foranstaltninger, som må gennemføres for at undgå inflationen. Det stærke greb, landets største interesseorganisation har i den nuværende regering, og som jo langtfra er blevet mindre ved sommerens ministerskifter, forøger frygten for, at den siddende regering ikke vil være i stand til at handle uafhængigt på dette centrale område.

Vismændenes rapport, som jeg atter vender tilbage til, fordi det er et aktstykke afgivet af uvildige økonomer, som regeringen selv har udnævnt, fastslår jo med al ønskelig tydelighed, at den manglende balance i høj grad må tilskrives en fejlslagen indkomstpolitik. Der er formentlig ingen politikere, som ikke helst ville holde fingrene væk fra så ømtålige områder, hvor så stærke vælgerinteresser er indblandet, men vi slipper ikke uden om at beskæftige os med problemet.

Der kan naturligvis ingenting ændres i det, som er sket, og det er heller ikke rimeligt og heller ikke realistisk at ville sætte de store interesseorganisationer ud af spillet. Vi ser alle sammen helst, at de klarer deres mellemværende på samfundsøkonomisk forsvarligt grundlag, det er ligetil, men selv arbejderregeringer som f. eks. den engelske

har måttet erkende, at det ikke kan blive ved med at gå, uden at samfundet på en eller anden måde sikrer sig, sådan som vi på andre felter for længst har sikret os, imod samfundsmæssigt urimelige aftaler. Jeg ved ikke, om den højtærede statsminister vil gå så langt, som mr. Brown har gjort i Storbritannien, men jeg vil egentlig gerne bede ham udtale sig om den engelske ordning og, hvis han afviser den, om, hvad statsministeren ellers påtænker for at undgå en tilsvarende indkomstudvikling som den, vi oplevede i 1961 og i år. Det er den ene side af sagen.

Den anden er, hvad samfundet kan gøre, hvis konflikter skulle udbrude. Vi oplevede i foråret, at regeringen gik ind for en voldsom og tvungent løsning på telefonstrejken. Er regeringen villig til at følge det spor, altså instituere et tilsvarende organ, som den slags konflikter kan henvises til, hvis statsministeren eller folketinget anser indgreb for tvingende nødvendige?

Statsministeren omtalte i åbningstalen det folketingsudvalg, der er nedsat for at behandle retningslinjerne for den fremtidige boligpolitik. Vi håber snart at se resultater af dette udvalgs arbejde. Boligproblemerne kan jo desværre ikke siges at være aftagende, tværtimod. Nybyggeriet er allerede truet af en krise, som hurtigt kan få alvorlig karakter. Fra hovedstaden foreligger meddelelse om så voldsomme stigninger i bygge- og prioriteringsomkostningerne, at der nu tales om huslejer på helt op til 118 kr. pr. m² i det sociale byggeri mod 70 kr. i 1964 og 35 kr. i 1960. I Jylland er der ledige nye boliger i områder, hvor der stadig er mange boligsøgende. Det er utvivlsomt rigtigt, når det hævdes, at der består en nøje sammenhæng mellem forholdene på boligmarkedet som helhed og nybyggeriets vilkår og omfang. Det økonomiske råds formandskab har påpeget denne sammenhæng. Hvis boligmarkedet ikke normaliseres, vil boligproblemerne ikke kunne løses. Så vil vi få en konstant tilstand med mangel på boliger, og det vil hele tiden navnlig blive de unge, ikke mindst de unge familier, og dem, der må flytte fra én arbejdsplads til en anden, som kommer til at undgælde. Både menneskelige og økonomiske hensyn taler i højeste grad for, at der nu for alvor bliver taget fat på dette problem.

[Poul Møller.]

Regeringen kan ikke her klage over mangel på samarbejdsvilje i folketinget. I sidste folketingsår opnåedes en bred tilslutning til midlertidige forlængelser af lejeloven og af boligloven. Det skete på grundlag af en principiel erklæring om den fremtidige boligpolitik, som man var enig om at udforme i fællesskab. Men erklæringer gør det jo ikke. Forudsætningen må unægtelig være, at der sker noget. Det er regeringspartiet, der har ledelsen af forhandlingerne. På baggrund af den holdning, det har mødt i boligsagen, pådrager det sig et stort ansvar, hvis forhandlingerne sinkes eller trækkes i langdrag.

Vi har støttet og arbejdet for tanken, at grundlaget for en normalisering bliver en ændring og udbygning af boligtilskudsordningen, således at fremtidige tilskud baseres på forholdet mellem indkomst og boligudgift. En sådan individuel boligtilskudsordning har mange fordele. For det første kan den erstatte de nuværende tilskudsordninger, som tiden er løbet fra, og som i mange tilfælde yder tilskud til menesker med langt højere indkomster og langt lavere boligudgift end dem, som i dag er afskåret fra at få hjælp. For det andet vil den muliggøre, at der i langt højere grad kan tages hensyn til familiernes boligbehov. For det tredje vil den i særlig grad hjælpe de mennesker, som samfundet tvinger ind i det nye byggeri, så længe det er det eneste sted, de kan komme til at bo. For det fjerde vil den endelig være en social sikkerhedsordning, som beskytter befolkningen mod urimelige økonomiske vanskeligheder som følge af en gradvis regulering af huslejen i den ældre boligmasse.

Den voldsomme stigning af huslejen i nybyggeriet har fået boligministeren til at fremsætte lovforslag om en ny låneordning. Det kommer jo snart til behandling i folketinget. Jeg skal ikke foregribe denne behandling. Men det gør os betænkelige, at det er ejendommen og ikke den enkelte boligtager, man agter at støtte. Vor stilling beror i øvrigt på, om lovforslagets principper lader sig forene med principperne for en normalisering af boligmarkedet, som folketinget i foråret blev enig om.

Jeg takker den højtærede statsminister, fordi regeringen inden jul vil fremsætte forslag, der skal lette de nødvendige struk-

turændringer i landbrugserhvervet. Jeg håber, regeringen bliver i stand til at opfylde dette løfte. For det bliver mere og mere presserende, hvis landbruget skal klare sig, at der ikke fra lovgivningsmagten og administrationen lægges hindringer i vejen for den tilpasning til større enheder, som baner sig vej derude. Når det hele går i den retning ude omkring, er det jo på trods af lovene mere end på grund af dem, og hvis man var meget nøjeregnende, ville man opdage, at mange lovomgåelser har fundet sted som en simpel nødvendighed for at få det hele til at fungere. Når man tænker på, hvordan det tidligere i dansk landbrugs historie var lovgivningsmagten og staten, der gik i spidsen for reformer og fremskridt, er det beskæmmende, at det nu så givet er lovgivningsmagten, der er kommet i bagtroppen. Opgaven må nu være at få en moderne strukturlovgivning, som giver erhvervet de bedste muligheder for uden indblanding af offentlige myndigheder at nå frem til den bedriftsform, der svarer til tidens økonomiske og tekniske krav.

Der er i det hele taget så meget, man ikke må i det danske samfund. Der er så mange bestemmelser om, at man skal have tilladelse til det ene og dispensation fra det andet, at det for mange borgere er et vildnis at finde frem til deres retsstilling. Vil vi forenkle administrationen, vil vi rationalisere, vil det være en betydningsfuld opgave at gennemgå hele vor lovgivning med det formål at se, om ikke mange forskrifter er forældede, om ikke administrationsgrene overlapper hinanden på uhyggelig vis. Jeg tænker her f. eks. på de mange bestemmelser, der findes for byggeriet i en række forskellige love. Og jeg tænker på bestemmelser, der kræver offentlig tilladelse eller certifikat snart til det ene, snart til det andet. I adskillige tilfælde er disse tilladelser de rene formaliteter, som der ikke desto mindre kan hengå megen tid med både for den enkelte og for administrationen.

Den politiske situation, vi har i dag, er på den ene side kendetegnet af en regering, der dårligt nok ved sine levende råd, som på en række vitale og vigtige områder må drives til at betræde veje, oppositionen i årevis har anvist. Socialdemokratiet må gå ind for skatteomlægning, som det i fjor

[Poul Møller.]

måtte gå ind for ophævelse af grundstigningsskylden. Det må betræde vejen til en friere landbrugsstruktur, og det må erkende, at det administrative system, det har udviklet i sin regeringstid, er blevet en jungle. Men overalt sker erkendelsen så sent, at ulykkerne først er indtrådt. Det er derfor, færre og færre har tillid til den siddende regering, selv om den har haft så gode internationale konjunkturer at arbejde med. Der udgår ingen inspiration og ingen ledelse fra denne regering, og sommerens minister-skifter har ikke styrket den hverken her i tinget eller i befolkningen.

Over for denne regering står på den anden side en opposition bestående af venstre og det konservative folkeparti, der har vist, at de fornemmer mere af tidens krav til dansk reformpolitik end regeringspartiet, og som er mindre hildet i fordomme over for den ene eller den anden befolkningsgruppe. Disse to partier har evnet samarbejdets kunst, og som det fremgik af det ærede medlem hr. Poul Hartlings tale og af min, er der ikke på noget afgørende område uenighed mellem vore partier.

To begivenheder i den seneste tid er der for regeringen anledning til at tage varsel af. De står som et mene tekel på væggen. Det ene var det norske valg. Også andre kan lære heraf. Det viste, at Norge, som mange af os troede var ved at indrette sig på et etpartisystem, og hvor et socialistisk parti var så grundfæstet som noget sted, forlod socialdemokratiet og sagde farvel til dets ledelse. Det var samarbejdet mellem oppositionens forskellige afskygninger, der førte hertil. Hvad enten de var venstremænd, højremænd eller centerpartister, så vidste de, at det ville være godt for det norske folk, om landet fik en ny regering. Det var den ene begivenhed.

Den anden har været de hjemlige forhandlinger mellem venstre og det radikale venstre. I den erklæring, der blev udsendt i går, vil ordet „umiddelbart“ jo umiddelbart falde i øjnene. Jeg tør ikke sige, hvor meget der

kan lægges i det ord, men hvis jeg var statsministeren, ville jeg langtfra føle mig veltilfreds ved det. Det er en slags forvarsel om, at det radikale venstre ikke altid forbliver dér, hvor det i sin historie har placeret sig, og at de norske valgtal heller ikke er gået upåagtet hen i det radikale venstre.

Helhjertet er der tilsyneladende kun ét parti, som vil yde regeringen støtte, og det er socialistisk folkeparti, hvis formand jo i de sidste dage har benyttet enhver anledning til at rulle den røde løber ud for statsministeren. Tiden vil vise, om han vil betræde den. Hans egne kongresudtalelser har gjort spørgsmålet til et åbent spørgsmål. Om statsministeren så kan få følgeskab nok på den færd, hvis han beslutter sig til det, er også et af den nye samlings åbne spørgsmål.

Vi ved, at tingets nyeste parti hverken vil være i regering eller opposition. Det vil måske svæve frit i luften som amoriner; eller vil det føle sig som en Noahs ark efter syndfloden? Mig forekommer det, at den brogede skare, der har fundet sammen, ikke så helt lidt minder om arkens sammenstuede flok. Om arken vil finde sit Ararat, vil jeg overlade til augurerne at skønne over; men mon ikke det er mest sandsynligt, at den vil drukne i vælgerstrømmen?

At ville være liberal uden at ville have en liberal regering og at ville være det liberale centrum her i salen, men placere sig klos op ad socialdemokratiet er unægtelig lidt af et akrobatisk kunststykke, som i hvert fald strider imod geometriens love. For klos op ad socialdemokratiet er jo, for at tale ganske åbent, den eneste mulighed, det ærede medlem hr. Niels Westerby har for at udskyde det tidspunkt, hvor hans politiske muligheder endeligt og uigenkaldeligt er forspildt.

For mit parti er der imidlertid ingen tvivl. Ligesom det ærede medlem hr. Poul Hartling ser vi gerne et umiddelbart regeringsskifte, og vi ser ingen grund til at forlænge folketingets arbejde, hvis et sådant kan gennemføres. Lader det sig ikke gøre, er vi rede til at gøre vor indsats i lovgivningsarbejdet her i

[Poul Møller.]

salen og i udvalgsværelserne; men byder der sig en mulighed for at slippe af med den regering, vi har, og som aldrig burde være udnævnt, vil vi søge at udnytte den, for vi tror, at landet trænger til en ny regering. Vi har allerede fra starten af denne samling sagt, at vi ikke kan eller vil deltage i forhandlinger, som føres i strid med forretningsordenen, og som flytter de egentlige udvalgsforhandlinger om disse vigtige spørgsmål fra folketinget til regeringskontorer. Statsministeren har kaldt det for korslagte arme. Jeg forstår ham ikke; men det er ikke første gang. Intet hindrer jo regeringen i at forhandle med os på den måde, forretningsordenen foreskriver, så længe den er landets regering og den ved, hvor vi står politisk og sagligt.

Baunsgaard: Det første år er nu gået siden sidste folketingsvalg, og dermed er jo også det første år gået under mindretalsregeringens arbejdsvilkår. Men samtidig med at vi her ved indgangen til det nye folketingsår skal vurdere de nye arbejdsopgaver, der ligger foran, vil det være naturligt at se tilbage på det år, der lige er udløbet.

Jeg tror ikke, mange vil karakterisere det forløbne år som tilfredsstillende ud fra en almen politisk vurdering. Den evne til samarbejde på tværs af partiskel, som er forudsætningen for at kunne arbejde under en mindretalsregering, har ikke været til stede i fornødent omfang. Klarest kom dette jo til udtryk, da forårets økonomiske opgaver skulle løses.

Uden at ville genoptage tidligere diskussioner om årsager og skyld vil jeg dog gerne ved denne lejlighed minde om, at der altid må være en gensidig pligt til samarbejdsvilje regering og opposition imellem. Er der ikke det, kan folketinget simpelt hen ikke arbejde. Jeg tror, det vil være klogt, om vi alle her i folketinget gør os disse simple arbejdsforudsætninger klare. Selv den mest optimistiske i de største partier tør jo ikke tro på, at et kommende folketingsvalg vil give noget enkelt parti flertal alene. Også fremover vil kravet til samarbejde da være uafviseligt og være uafhængigt af, hvem der har regeringsmagten. Samarbejdsmulighederne kan være flere og vil forhåbentlig vise sig at blive det, men selve grundreglen

for samarbejde lader sig ikke afvise. Reglen er jo den simple, at de enkelte partier må afstå fra at betragte enhver situation som en anledning til en agitatorisk udnyttelse.

Det radikale venstre har i det forløbne år bestræbt sig på at medvirke til løsning af de opgaver, der skulle løses, og den samme indstilling vil præge vort arbejde i det kommende folketingsår. Vi har formuleret den arbejdsregel for os selv, at vi som oppositionsparti vil optræde sådan, som vi måtte ønske en opposition skulle optræde, hvis vi selv var i regeringen. Jeg har set, at man i det konservative partis medlemsblad har udlagt det på den måde, at det radikale venstre med andre ord vil optræde, som om det var medlem af den nuværende regering. For at ingen skal lade sig lede på vildspor af denne manglende konservative fatteevne, vil jeg gerne meddele regeringen, at den skal ikke regne med, at det forholder sig sådan. Det, vi har ønsket at understrege fra radikal side, er alene vor opfattelse af, at også partier i opposition har et ansvar over for folketingets samarbejdsmuligheder.

Nu er det måske ikke så sært, at netop det konservative medlemsblad enten ikke forstår eller ikke vil forstå denne indstilling. Men gensidighed i samarbejdsviljen er forudsætningen for, at demokratiet kan være funktionsdygtigt, og da der som nævnt ikke er noget, der tyder på, at et kommende folketingsvalg vil ændre i det forhold, at der skal samarbejde mellem to eller flere partier til fordel for at skabe arbejdsmuligheder i folketinget, synes jeg, det vil være rimeligt, om vi alle indstiller os på, at samarbejdet er dansk demokratisk arbejdsgrundlag.

Det er da også ud fra denne indstilling at det radikale venstre har fundet det naturligt at tage imod den invitation til drøftelse af de politiske arbejdsopgaver, som de ærede medlem hr. Poul Hartling gav os. Det har selvfølgelig været uundgåeligt, at man i andre partier i særlig grad hæftede sig ved den divergens i opfattelsen, der er mellem venstre og det radikale venstre om betydningen af, hvem der har regeringsmagten. For det radikale venstre kommer dette i anden række, og det afgørende for os er at undersøge mulighederne for samarbejde om løsning af de kommende års store opgaver.

I første række presser de økonomiske pro

[Baunsgaard.]

blemer sig på, det gælder både i forholdet til statens udgiftspolitik og i forholdet til indkomstpoltikken og disses indflydelse på den samfundsøkonomiske balance. På disse to meget væsentlige områder er der ved drøftelserne mellem venstre og det radikale venstre konstateret en betydelig enighed. Det er imidlertid også min opfattelse, at denne enighed skulle have mulighed for at strække sig ud over de to partiers rækker. Drøftelserne har bekræftet, at forudsat at der er en vilje til stede til saglig vurdering og til saglig stillingtagen, er der grundlag for samarbejde, og jeg synes også, det er blevet bekræftet, at der er relativt få valgmuligheder i den økonomiske politik, hvis målet skal være en fortsættelse af den høje beskæftigelse og samfundets videre udvikling. Den høje økonomiske aktivitet og de store strukturelle forandringer, der foregår i disse år, stiller krav med en så ubønhørlig styrke, at der ikke levnes plads for så forfærdelig store udsving i den økonomiske politik.

Det er jo ikke underligt, at det forholder sig sådan. Ser man tilbage på blot det sidste tiårs udvikling, så er det kolossale forandringer, der præger billedet. Ikke alene er vi jo i dette tiår gået fra et samfund præget af arbejdsløshed til et samfund med arbejdskraftsmangelens problemer. Vi har også i samme periode oplevet en vandring fra land til by, eller måske rettere sagt fra landbrug til andre erhverv, og det har man oplevet i et omfang som aldrig før. Henimod $\frac{1}{4}$ million færre er nu beskæftiget i landbruget, hvad der jo helt indlysende må være føleligt i et gammelt landbrugsland med kun $4\frac{1}{2}$ mill. indbyggere. Betydende for udviklingen og dermed for det opgavekompleks, vi nu står midt i, er det jo også, at vi jo samtidig med denne afgang fra landbruget har haft en meget stor nettotilgang i de produktive aldersklasser. Sammenlagt er der vel i den periode, hvor vi har haft den økonomiske fremgang, oprettet henimod $\frac{1}{2}$ million nye arbejdspladser, og de er alle oprettet uden om landets gamle hovederhverv, landbruget. Det må gøre det indlysende for enhver, at det er en omstilling med meget store krav, både økonomisk, politisk og kulturelt.

Det er rigtigt, som den højtærede stats-

minister fremhævede det, at vi i disse år har haft en økonomisk fremgang, større tror jeg, end vi sikkert vil kunne finde det nogen sinde tidligere i en tilsvarende kort periode. Men det er jo imidlertid også rigtigt, at vi står med økonomiske problemer, der er større, end vi har kendt dem i mange år. Det er vel noget af det, der falder de fleste vanskeligst at forstå, at vi også skal have økonomiske problemer, fordi vi er blevet velhavende. At fattigdom giver økonomiske problemer, det forstår alle, men vi har nu måttet sande, at økonomisk fremgang også kan give problemer.

En første forudsætning for at magte den fortsatte økonomiske vækst er, at vi forstår, at fremgangen ikke er uendelig. Fremgangens meget betydelige størrelse har stillet opgaver så store, at en vis hensyntagen og en vis resignation er nødvendig. Når landbruget skal producere mere med $\frac{1}{4}$ million færre beskæftigede, ja, så skal der investeres. Når de øvrige erhverv skal klare hele tilvæksten i beskæftigelsen, ja, så skal der investeres. Samfundet ændrer karakter, hvilket kræver investering både i uddannelse og i trafik, og dette samtidig med at der på en række andre områder vokser stadig nye krav om investeringer op.

Jeg tror, alle er klar over, at der nødvendigvis må reserveres en meget stor del af øjeblikkets indtjening til investering. Gør vi ikke det, kan fremgangen ikke fastholdes. Det er det sikkert let at blive enig om, så længe man taler om dette som noget principielt. Vanskelighederne melder sig, når vi skal til at efterleve det i praksis. Den meget store vækst i produktion og eksport har skabt en følelse hos mange af, at der også må være mulighed for tilsvarende vækst i de private indkomster og i det private forbrug. Fremgangen har her været stor, ja, i visse perioder har den jo været større for det private forbrug end for produktionen. Deraf er opstået problemer, når vi samtidig har villet skaffe udvej for de store investeringer. I de samtaler, der har været ført mellem repræsentanter for venstre og det radikale venstre, har vi fundet det naturligt at tage udgangspunkt i netop de problemer, der rejser sig økonomisk. Vi er i de to partier enige om, at der i den offentlige udgiftspolitik må tages hensyn til behovet for en langsigtet tilrettelægning af de offent-

[Baunsgaard.]

lige investeringer. Hidtil har vi arbejdet for kortsigtet, og det lader sig vist ikke benægte, at samfundsudbygningen ofte har haft tilfældighedernes præg. Uden en virkelig langsigtet planlægning af de offentlige investeringer kan vi ikke sikre udbygning på de mest nødvendige områder.

Det er jo allerede klart for de fleste, at vi er kommet ind i en overordentlig vanskelig situation på hele uddannelsesområdet. Vi kan undskylde os med, at udviklingen er løbet så stærkt, at samfundet har skiftet karakter i et omfang, der måske ikke var til at overse, og at derfor netop uddannelsens problemer er blevet så store. Men det løser jo ikke vanskelighederne. I dag ved vi, at i adskillige år frem må vi kæmpe med at løse de problemer, der allerede er skabt, og det samtidig med at vi skal leve op til de nye krav, der ustandselig vil melde sig.

Det går selvsagt ikke uden en vis planlægning, og det er jo også rigtigt, at der, som det ærede medlem hr. Poul Hartling sagde det, er behov både for en fysisk og en økonomisk planlægning. Det er ikke nok at have pengene, vi skal også have arbejdskraften for at klare det, og der er jo næppe heller megen tvivl om, at vi nødvendigvis må frem til en sådan stramning i planlægning, at der ikke sættes nyt arbejde i gang tidligere, end der kan frigøres arbejdskraft til det fra de opgaver, der er påbegyndt.

Det er måske folketingets allervigtigste opgave at gøre sig dette krav om bedre tilrettelægning i den offentlige anlægspolitik helt klart. Det må nødvendigvis betyde, at arbejdet med disse problemer i folketinget må få en mere fremtrædende plads, end det hidtil har haft. Vi fik jo sidste år nedsat folketingets investeringsudvalg, og næppe nogen vil hævde, at det har sat sig særlig tydelige spor endnu. Det skyldes efter min mening ikke, at den idé, der ligger bag ved investeringsudvalget, ikke er rigtig. Det er mere — man fristes næsten til at sige igen — et udtryk for, at vi ikke til fulde har forstået de krav, der stilles, når der skal arbejdes under en mindretalsregering. Regeringen kan ikke alene gennemføre beslutninger i folketinget. Det må regeringen bøje sig for. Til gengæld kan det ikke være tilfredsstillende for os andre at overlade hele planlægningen til regeringen og kun tage medan-

svar, når skattepolitikken skal tilrettelægges. Folketinget må med i planlægningen af investeringerne, ikke i detaljer, men i den prioritering af opgaverne, som er en nødvendig forudsætning for en blot nogenlunde tilfredsstillende samfundsudbygning.

Så synes jeg, det retfærdigvis må erkendes, at det ikke er regeringen, der har haft størst vanskeligheder ved at tilslutte sig denne tanke. Over for dem, der har haft nok så vanskeligt ved det, vil jeg minde om, at en mindretalsregering har det tilfælles med enhver anden regering, at den kan løbe en risiko for at blive afskediget. Og det ville da være rart for dem, der eventuelt skulle afløse, om de i tide har fastlagt grundlaget for samarbejdet mellem regering og folketing. Jeg synes ikke mindst dette gælder, fordi alt som sagt tyder på, at vi også efter et valg skal regne med at have en mindretalsregering.

Det er helt klart en vigtig opgave, at der igennem en planlægning sikres mod, at de offentlige investeringer vælter den økonomiske balance eller beslaglægger så megen arbejdskraft, at der ikke levnes reelle muligheder for de påkrævede private investeringer. Det er jo de offentlige investeringer, der sammen med de private investeringer og det private forbrug danner det totale forbrug. Hvis dette totale forbrug er større, end de øjeblikkelige økonomiske forudsætninger tillader, ja, så mister vi den økonomiske balance. I det lange løb vil en sådan mangel på balance gå ud over både investeringer og beskæftigelse og dermed også i sidste ende over de private forbrugsmuligheder. Derfor må det totale forbrug tilpasses de økonomiske forudsætninger, og det vil jo i praksis betyde, at man må foretage en vis udvælgelse.

I de drøftelser mellem venstre og det radikale venstre, der hidtil er foregået, har der været enighed om, at målsætningen for den økonomiske politik må være en vedvarende opretholdelse af den høje beskæftigelse. De senere års mangel på samfundsøkonomisk balance har jo imidlertid vist, at dette mål kun kan fastholdes, hvis der defineres en klarere indkomstpolitisk linje. Det kan kun gøres, hvis regeringen optræder mere aktivt over for indkomstaftalerne, end regeringen gjorde det i foråret. Fremtidig bør regeringen forud for generelle overenskomst-

[Baunsgaard.]

forhandlinger fremlægge sin vurdering af, hvor meget der samfundsmæssigt er basis for i samlet indkomstfremgang. Samtidig med fremlæggelsen af denne vurdering synes jeg regeringen bør gøre det klart, hvilke midler den agter at foreslå taget i anvendelse, såfremt indkomstrammen overkrides.

Med den placering, Danmark har ikke mindst i forholdet til udenrigshandelen, ja, så må indkomstudviklingen i Danmark tilpasses ikke alene udviklingen i den hjemlige produktivitet, men også valutasisituationen samt selvfølgelig løn-, pris- og omkostningsudviklingen i andre vestlige lande. Den meget store udenrigshandel nødvendiggør, at alle disse forhold vurderes i sammenhæng. Inden fremlæggelsen af en sådan vurdering med opstilling af den samlede indkomstramme bør regeringen indhente råd og oplysninger fra det økonomiske råds formandskab og fra Nationalbanken og senest samtidig med fremlæggelsen af sin vurdering offentliggøre de to organers råd. Og til styrkelse af mulighederne for at tilvejebringe så sikre vurderinger som muligt må en forbedret og mere aktuel løn- og indkomststatistik tilvejebringes.

Hvad tjenestemandsovrådet angår, da vil jeg gerne sige, at ved siden af, at jeg tror, at alle har en interesse i at fastholde det hidtidige princip om, at tjenstemandslønningerne følger udviklingen på det øvrige arbejdsmarked, så er det også af interesse at komme bort fra de hidtidige diskussioner mellem finansminister og organisationer om, hvor mange portioner der skal til for at opfylde den målsætning. Jeg tror helt oprigtig ikke, hverken minister eller organisationer kan være interesseret i disse stadig opdukkende diskussioner. Og derfor vil jeg anbefale, at man forud for regeringens overenskomstforhandlinger med tjenstemandsorganisationerne lader et neutralt organ vurdere udviklingen siden sidste overenskomstforhandling såvel på det private arbejdsmarked som på tjenstemandsområdet. I tilfælde af konflikter i forbindelse med overenskomstfornyelser på det private arbejdsmarked, hvor disse af folketetinget må anses for at berøre livsvigtige funktioner eller må antages at ville antage et sådant omfang, at det medfører alvorlig belastning

af samfundsmæssigheden, bør konflikterne henvises til endelig afgørelse ved en voldgiftsdomstol eller et overenskomstnævn, hvad man vil foretrække at kalde det.

Nu er det jo imidlertid vigtigt at fastholde, at indkomstudviklingen afhænger af mere end lønningerne. Pris- og avanceudviklingen spiller en lige så stor rolle, og derfor må der altid fastholdes en politik, der tillader den friest mulige konkurrence på alle områder. Vi ved alle, at det lader sig ikke gøre fuldt ud i praksis, hvorfor alle da også er enige om nødvendigheden af en monopollovgivning, men derudover kan der vel, som vi har det i loven om indseende med priser, være behov for en, skal vi sige vis beredskabslovgivning. Loven om indseende med priser skal primært tjene det formål at styrke den åbne konkurrence, og den må derfor formuleres således, at der gives monopoltilsynet beføjelser til at gribe ind over for enkeltområder og brancher, hvor manglende effektivitet i konkurrencen medfører en i forhold til det øvrige prisområde urimelig udvikling.

Pristalssystemet, som vi har det her i landet, indgår jo som en betydningsfuld faktor i indkomstudviklingen. Principielt er der vist enighed om værdien af en lønreguleringsordning. Det er imidlertid også åbenbart, at den nuværende pristalsordning ikke i alle enkeltheder virker tilfredsstillende, og der bør derfor gennemføres sådanne ændringer, at tilfældigt forårsagede forskydninger undgås. Vægtfordelingen i pristalsberegningen bør justeres så hyppigt, at den altid er i overensstemmelse med den konstaterede udvikling i forbrugsvaner.

Endelig vil jeg gerne fremhæve, at det radikale venstre deler den opfattelse, som venstre har udtrykt, at det særligt nedsatte udvalg til undersøgelse af inflationens årsager må fremlægge et resultat af sine undersøgelser senest til foråret 1966. Allerede da får vi jo de første, indledende oplæg til overenskomstforhandlingerne, og derfor tror jeg, det er vigtigt, at man får forelagt et sådant første resultat. Dernæst er det selvsagt meget vigtigt, at man i det omfang, hvor der kan påvises særlige inflationsårsager, indstiller sig på, at det må være en pligt for regering og folketing at bidrage til at søge sådanne særlige årsager fjernet. Samtidig må der naturligvis gives lønmod-

[Bausgaard.]

tagerne, hvad de har et berettiget krav på: en sikring mod prisudhuling af den aftalte realloen under de flerårige overenskomster, der jo i sig selv må tillægges stor værdi.

Jeg vil gerne opfordre såvel regeringen som folketingets partier i øvrigt til at foretage en nærmere vurdering af de problemer, jeg her har fremdraget vedrørende indkomstpolitikken. Det er jo klart, som det ærede medlem hr. Poul Møller sagde, at der næppe er nogen politiker, der, hvis han kunne slippe for det, frivilligt ville stikke hovedet i den problembusk, jeg her har omtalt; men jeg kan på den anden side heller ikke på forhånd forestille mig, at man tør afvise linjen i det, jeg har fremført. Skal vi fremover undgå disse hyppige forstyrrelser i den økonomiske politik, som hidtil har præget billedet for stærkt, bliver vi nødt til at gribe om nødderne. Det lader sig simpelt hen ikke gøre at tilvejebringe tilfredsstillende økonomisk balance uden at afstikke en klarere indkomstpolitisk linje. Vil vi ikke det, er der jo ikke andet end den hidtidige vej at gå, nemlig, hver gang indkomststigningerne er løbet foran produktionen, gribe ind med finans- og pengepolitiske foranstaltninger. Det kan være en nødvendig vej at gå, hvis den manglende balance er indtrådt, men det kan aldrig blive en ønskelig målsætning i sig selv.

Mange har fundet anledning til at ironisere over det radikale venstres bestræbelser for at finde frem til den økonomiske samordning. Jeg tror, alle i dag erkender behovet for en virkelig samordning, og til en virkelig samordning hører selvsagt også den del af den økonomiske politik, der fastlægges af arbejdsmarkedets parter. I øjeblikket tror jeg de fleste kan se, at den del af den økonomiske samordning, der har svigtet — i hvert fald svigtet mest iøjnefaldende — er indkomstpolitikken.

Skulle jeg nævne et andet område, hvor vi også må erkende at der er en vis mangel på samordning, er det udgiftsstigningerne på det offentlige område, specielt forholdet mellem de kommunale og de statslige udgiftsstigninger. Dette hænger meget nøje sammen med vort system med kommunale refusioner; jeg tror, der her virkelig er behov for snarest at gøre sig klart, at skal det ikke fortsætte, som det går nu, og i virkeligheden

være med til at undergrave den økonomiske samordning, må hele vort refusionssystem tages op til behandling.

Overenskomstforhandlingerne, som jeg har omtalt, er kun en del af en samlet indkomstpolitik. Den lønglidning, der finder sted i selve overenskomstperioden, er en anden, og man må vel erkende, at lønglidningen i disse år næsten er en mere dominerende del. Selv om det realistisk må erkendes, at der i perioder med mangel på arbejdskraft ikke er mulighed for at hindre en vis lønglidning, er der grund til at understrege, at det ikke er holdbart, hvis man ved selve overenskomstfornyelserne medtager al den indkomstfremgang, der er basis for, for straks efter at tage mere ved lønglidning. Jeg synes, enhver regering skulle have en mulighed for at øve en vis påvirkning her, og jeg må vel sige, at måske skulle ikke mindst en socialdemokratisk regering have denne mulighed. Som jeg havde lejlighed til at udtrykke det under forårets forhandlinger, er vi i det radikale venstre af den opfattelse, at regeringen ikke i fuldt tilfredsstillende omfang levede op til sit ansvar sidste vinter. Jeg håber derfor, at ikke mindst regeringen vil vurdere de tanker positivt, som har været fremme i drøftelserne mellem venstre og os, og som jeg her har gengivet.

Den tale, hvormed statsministeren åbnede folketinget, har — jeg fristes næsten til at sige som sædvanlig — mødt megen kritik. Statsministeren har nok trøstet sig med, at åbningstaler altid bliver kritiseret og altid er blevet det, ganske ligegyldigt hvem der har leveret talen. Jeg mener, at der på forhånd må krediteres en hel del, når talen skal afgives af en statsminister for en mindretalsregering. Her ville de meget skarpe standpunkter ikke være mulige, simpelt hen fordi kravet til en mindretalsregering er oplæg til samarbejde.

Men på den anden side kan statsministeren vel heller ikke selv være i tvivl om, at dette års åbningstale i særlig grad er præget af mangel på standpunkter. Der refereres til en masse kendte forhold, og der udtales ikke mindst på det udenrigspolitiske område store forventninger til og udtrykkes glæde over de standpunkter, andre har. Ligesom lidt mere selvstændighed havde været bedre.

På et enkelt område tog statsministeren

[Baunsgaard.]

imidlertid klar stilling; men jeg er ked af at måtte sige, at det til gengæld var på et område, hvor jeg synes det er vanskeligt at tage klar stilling. Statsministeren bebudede nye afgifter, hvis forslaget til merværdiafgift ikke kunne forventes gennemført med virkning fra 1. april. Nu tror jeg ikke, regeringen skal regne med, at merværdiafgiften kan føres igennem fra nu af og til 1. januar, og det vil jo i praksis være forudsætningen for, at den kan blive virksom fra 1. april. Hvis det holder stik, må vi altså regne med forslag om nye afgifter og skatter, og her synes jeg nok statsministeren kunne være gået lidt mere i dybden med begrundelser, end tilfældet var. Selvfølgelig er det en begrundelse, at der ved vedtagelsen af finansloven blev forudsat dækning for forøgelsen i statsudgifterne i dette finansår, og at der blev forudsat et kasseoverskud af en bestemt størrelse, men er det begrundelse nok?

Mere afgørende end trofasthed over for et fikseret kasseoverskud må det være, om den øjeblikkelige finans- og pengepolitik opfylder sin mission, den mission at skabe samfundsøkonomisk balance. Det er jo den samlede virkning af de finanspolitiske og pengepolitiske indgreb, der betinger det økonomiske klima. Kan statsministeren derfor med rette tale om de forudsætninger, der gjaldt ved vedtagelsen af finansloven, må han ikke glemme, at regeringen selv rokkede ved disse forudsætninger med det initiativ, den udviste over for yderligere begrænsninger i kreditpolitikken. Den kreditstramning, der blev følgen af aftalen om begrænsning i obligationsudstedelsen, har jo vist sig at være ganske virksom.

Spørgsmålet er derfor i dag, om kreditstramning sammen med den stramning, der udgår fra forårets afgiftsbuketter, er tilstrækkelig til at sikre økonomisk balance i de kommende vinter måneder. Er denne samlede stramning tilstrækkelig, ja, så skal der selvfølgelig ikke med henblik på disse måneder foretages nye indgreb.

Noget andet er, at udviklingen i sommer har vist, at virkningerne af forårets buketter indtrådte for sent. Mange slog jo tidligere på året fast — ikke uden skadefryd — at forårets økonomiske indgreb ikke virkede. Nu ved alle, at de virker. Selvfølgelig virker

de. Det, vi nu ser, er, at de først virker fuldt ud samtidig med, at kreditstramningen slår fuldt ud igennem, og at dette sker netop som vi står over for den naturlige afdæmpning i den økonomiske aktivitet på grund af, at vinteren er ved at indfinde sig. Vil regeringen derfor have nye afgifter igennem med henblik på dette finansår, så må den først fremlægge en samlet økonomisk vurdering, der kan sandsynliggøre, at aktiviteten i vinter månederne vil blive forstærket.

Hvad det kommende finansår angår, bliver der også behov for en samlet vurdering. I sin tale bebudede den højtærede statsminister, at finanslovsforslaget ville komme til at bære præg af stor tilbageholdenhed. Jeg tror dog nok, statsministeren har ret i, at der til trods for denne tilbageholdenhed vil blive tale om udgiftsstigninger. Jeg tror simpelt hen ikke, det vil være muligt at undgå det, og jeg tror heller ikke, det ville være hensigtsmæssigt.

Det radikale venstre er i hvert fald af den opfattelse, at tilbageholdenheden ikke bør blive så dominerende, at det går ud over de mest påtrængende investeringsopgaver, uddannelse, trafik, sygehusudbygning og meget, meget mere. Det er jo påkrævede investeringsopgaver, og dem skal der skaffes økonomisk udvej for at klare i det omfang, der er arbejdskraftmuligheder herfor.

Da vi som nævnt er af den opfattelse, at forårets afgifter blev virksomme for sent, vil vi være parat til i de kommende skattedrøftelser at medvirke til at finde frem til det nødvendige finanspolitiske grundlag for det kommende finansår. Får vi ikke den omlægning af den almindelige omsætningsafgift, der er behov for, i så god tid, at den kan give grundlag, ja, så må et andet grundlag indgå i drøftelserne. Regeringen må blot gøre sig klart, at en tilslutning fra det radikale venstres side under alle omstændigheder vil forudsætte, at der i god tid fremlægges en samlet vurdering af det kommende års økonomiske politik.

I en sådan samlet vurdering må jo også indgå en bedømmelse af, om den gældende kreditstramning virker efter hensigten og vil gøre det også i det kommende år. Nogle — og til dem hører, så vidt jeg forstår, regeringen — mener, at der er tildelt kreditstram-

[Bausgaard.]

ningen for stor en rolle. Ja, sådan må det jo forstås, når regeringen nu har tilladt optagelse af udenlandske lån på 300 mill. kr., der skal stilles til rådighed for kommunerne. Jeg har bemærket mig, at den højtærede finansminister er af den opfattelse, at de 300 mill. kr. ikke har — i hvert fald ikke direkte — og ikke får noget med kreditstramningen at gøre. Det er en opfattelse, der trænger til nærmere forklaring, hvad jeg forventer finansministeren vil give folketingset under denne debat.

Indtil videre gør to indtryk sig gældende hos mig. Det ene er, at de 300 mill. kr., hvor påkrævede de investeringer, der skal mulig-gøres herigennem, end er, ensidigt vil medføre en lempelse i den meget stramme kreditsituation over for kommunerne, medens alle andre områder fortsat har den fulde stramning. Det andet er, at der nok er en vis sammenhæng mellem regeringens ønsker om nye afgifter og så de 300 mill. kr. Hvis det er tilfældet, hvorfor begrundede statsministeren så ikke sin anmodning om nye afgifter — en sådan anmodning var jo indeholdt i åbningstalen — med ønsket om at bane vej for lempelsen i kreditsituationen for kommunerne?

Hvis statsministeren vil sige, at der ikke er nogen sammenhæng, gør han det vanskeligt for os at nære den fornødne tro til overblik og forståelse af sammenhængen i den økonomiske politik, samtidig med at han giver os anledning til kritik, en kritik, som han kunne have skånet sig selv for ved at give oplysning om sin hensigt, om regeringens hensigt med at optage disse udenlandske lån, da han nu alligevel skulle redegøre for rigets almindelige stilling. Helt uden betydning er nye udenlandske lån jo ikke, og statsministeren har formentlig haft en anelse om det forestående, da han udfærdigede åbningstalen. Det radikale venstre vil være parat til at drøfte, om forholdet mellem kreditpolitikken og finanspolitikken er det rette.

Kommunerne har meget betydelige opgaver at klare — det ved vi — men det har boligbyggeriet og store dele af erhvervs-livet også. Det er muligvis rigtigt bedømt af regeringen, at den først hjælper kommu-nerne, men det er ikke fremmende for det

samarbejde, der skal føre til en fælles politik mellem regering og opposition i disse spørgs-mål, hvis der træffes for mange og for store enkeltafgørelser, uden at disse drøftes med folketingets partier. Jeg tror, regeringen bør indstille sig på at lægge tingene frem i sammenhæng, for det vil lette samarbejdsmulig-hederne.

Bolig- og huslejepolitikken vil formentlig og forhåbentlig få en central placering i vinterens arbejde. Den vilje til samarbejde, der kom til udtryk i forårets bolig- og leje-udvalg, kan forhåbentlig genfindes. Frigivelsen af byggeriet synes at skride hastigt frem, og det finder jeg er en god ting. Erfaringerne fra de områder, hvor byggeriet allerede er givet fri, synes ikke at under-bygge en ængstelse for, at frigivelse vil føre til uønskede resultater. Tværtimod tyder meget på det modsatte. Svagheden i vor boligsituation er stadig det urimeligt høje lejeniveau i det nye byggeri. Den høje rente, ja, den har helt klart sin store andel heri, og derfor må man tilsige en medvirken til en økonomisk politik, der kan føre til en gradvis nedsettelse af renten. Men det kan jo heller ikke skjules, at andre faktorer end renten spiller ind, bl. a. lønglidning, arbejds-effektivitet, grundpriser og meget andet. Alene renten gør det ikke.

De forslag, boligministeren har fremsat til en midlertidig hjælp for de hårdst ramte, er vi i det radikale venstre villige til at se på. To forhold vil jeg gerne understrege. Det ene er, at der kan ikke gennemføres særforanstaltninger for enkelte byggerier, som man ikke er villig til at tilbyde andre i en lignende situation. Det andet vedrører forslag til forhøjelse af grænserne for mindre-bemidlede indkomst. Jo højere man går op her, jo stærkere føles forskelsbehandlingen hos dem, der ligger over grænsen. Hele dette system bør tages op til ny vurdering. Selve det, at man enten får hele tilskuddet eller slet intet, er ikke holdbart længere. En vis graduering synes under alle omstændigheder at være påkrævet.

Hvad finansministerens forslag til hus-lejefastsættelsen i parcellhuse angår, vil jeg gerne erklære mig enig i, at reglerne optages i selve ligningsloven. Man må jo også nok være enig med ministeren i, at vi bliver nødt til at se dette som en foreløbig ordning, der

[Baunsgaard.]

skal afløses af en mere langsigtet med henblik på at opnå skattemæssig ligestilling mellem ejere og lejere.

Se, hvis alternativet til finansministerens forslag havde været det, der er fremkommet i en kommissionsbetænkning om skattefradragsret for 60 pct. af godkendt husleje og ophør af angivelse af værdien af egen bolig på selvangivelsen med et deraf følgende provenutab for stat og kommune på vel tilsammen en 500-600 millioner kroner, ja, så finder jeg det i høj grad ønskeligt at få en ventelov for det kommende ligningsår. Så bliver der tid til indgående drøftelser af ejeres og lejerers forhold i skattemæssig henseende og også tid til at drøfte eventuelle løsningsindvirkningen bl. a. på pristallet. Disse spørgsmål er jo ikke færdigdrøftet i det parlamentariske boligudvalg, men i øvrigt må spørgsmålet om boligens forhold til skatten behandles i sammenhæng med den kommende skattereform og en langsigtet løsning af husleje problemet.

Ministerens forslag bygger jo på en gennemsnitlig beregnet stigning i ejendommens værdi for hele landet. Det kan måske derfor blive nødvendigt at undersøge, om ældre og nye husejere kommer ud for så forskellige vilkår, at det vil være rimeligt at foreslå visse reguleringer. Selv om loven kun skal gælde 1 år, skulle den jo gerne være nogenlunde rimelig for alle.

Endelig udtrykker jeg håbet om, at de fire partier, der nåede så langt i forårets husleje forhandlinger, nu virkelig står sammen om gennemførelsen af den nødvendige ophævelse af huslejerestriktionerne på selve lejens område. Problemerne er ikke enkle, det ved vi alle, men vi må vist også alle erkende, at når de i dag er så store, som de er, så er det, fordi vi ikke for længst er gået i gang med at løse dem. Vi kan ikke til evig tid opretholde den situation, at der kan være en forskel mellem i øvrigt ligestillede lejligheder, som det kommer til udtryk i en forskel på huslejen, op til 2-3 gange så meget som lejen i den billige lej-

lighed. Det er så oplagt en af disse opgaver, der bedst løses i samarbejde, men det er også så oplagt en af dem, der ikke bør udskydes længere.

Landbrugets stilling, det er jeg enig med den højtærede statsminister i, giver stadig anledning til opmærksomhed. Eksportvilkårene er, som statsministeren fremhævede, stadig ikke tilfredsstillende. Det har jo bl. a. givet sig udslag i, at sidste års relativt pæne økonomi i landbruget ikke har kunnet fastholdes. Desværre har regeringen og det folketingsflertal, der medvirkede, skabt nye vanskeligheder for størsteparten af danske landmænd med den forfejlede kornpolitik, der blev gennemført i foråret. Det lader sig jo ikke ændre for det kommende år. Men jeg henstiller indtrængende til de skyldige, at man ved næste behandling anstrenger sig for at se tingene mere i sammenhæng.

Endnu ved man vel intet om, hvad der endeligt kommer ud af landbokommissionens arbejde. Hvad jordpolitikken angår, så synes man at have delt sig op efter forskellig opfattelse af, hvor grænsen for tilladelse til sammenlægning skal gå. Det synes ikke mig at være det vigtigste problem. Langt mere afgørende er det, om man er indstillet på at tilvejebringe finansielt grundlag for en letelse i finansieringen af generationsskiftet. På samme måde er det afgørende, om man vil medvirke til at ophæve de skatteforhold, der tillader byboere at købe landbrugs-ejendomme til betydelige overpriser. Hvordan skal den egentlige landmand, der ikke har nogen anden indkomst af fratække sit underskud i, hvordan skal han kunne klare sig under de vilkår? Jeg tror, det bliver en langt mere væsentlig opgave at få disse problemer løst, ja, jeg er endda tilbøjelig til at tro, at hvis disse løses, så kan selve lovgivningen om jordfordelingspolitikken vise sig lettere, end de fleste i dag tror.

Men jeg vil også gerne advare dem, der stod bag ved forårets flertal om kornloven, om nu ikke at begå en ny og større fejltagelse. Det vil let blive et voldsomt anslag mod dem, der ikke alene ejer landbrug,

[Bausgaard.]

men også er landmænd og har det som eneste erhverv.

De europæiske markedsproblemer har jo ikke gennemgået nogen stor udvikling i de forløbne år. Ja, man kan vel endda sige, at dér, hvor der overhovedet er sket nogen udvikling, har denne ikke medvirket til at fremme det brede samarbejde i Europa, som fortsat er Danmarks chance for en markedspolitisk bedring. Så længe Frankrig og de øvrige fællesmarkedslande er indbyrdes uenige, så længe vil fællesmarkedet ikke være manøvredugtigt over for omverdenen. Det betyder, at vi ikke kan nære forhåbninger om snarlige forhandlinger på et realistisk plan om en videre udbygning mellem fællesmarkedet og EFTA. Statsministerens opfattelse af, at EFTA-beslutningen i Wien om at søge forhandlinger med fællesmarkedet er et første lyspunkt, er måske nok rigtig. På den anden side må det vist nøgternt erkendes, at Wienbeslutningen er uden aktuel betydning og lyspunktet vel derfor knap til at skimte. Det vil være aldeles urealistisk at tro på snarlige resultater af Wienbeslutningen og derfor også urealistisk for Danmark at bygge sin politik på forhåbninger om sådanne snarlige ændringer. Da der absolut intet er sket, som har kunnet ændre ved det forhold, at Danmarks økonomiske og politiske interesse fortsat er stærkest knyttet til EFTA, bør vi nok realistisk indstille os på, at vore muligheder i øjeblikket ligger i en fortsat udbygning af EFTA-samarbejdet. Såfremt de forhandlinger, der foregår mellem Østrig og fællesmarkedet, skulle føre til et resultat, vil det for Danmarks vedkommende ikke ændre meget ved vore forudsætninger, og så er det vel ydermere ikke sandsynligt, at der kan opnås noget heller på dette område, så længe landene i fællesmarkedet er indbyrdes uenige. Af aktuel betydning er jo derimod spørgsmålet om Englands ekstratold. Her håber jeg der kan forventes godt nyt fra det forestående EFTA-ministerrådsmøde i København.

Det er ligeledes stadig aktuelt at få det nordiske samarbejde udvidet på alle områder. Der er jo en række bestræbelser i gang for en koordination af lovgivningen på flere områder. Det er af overordentlig stor betyd-

ning, at dette felt udvides, og at man stræber efter at nå virkelig konkrete resultater. I det hele taget anser det radikale venstre det for overordentlig betydningsfuldt, at der stadig foregår bestræbelser for at underbygge de nordiske landes status som ét marked. Det er af både økonomisk og almen politisk interesse at fremme denne udvikling.

Striden mellem Frankrig og de øvrige fællesmarkedslande må vel desværre anses for at øve en negativ indflydelse på forhandlingerne i Kennedyrunden. Statsministeren gav ingen oplysning om regeringens skøn over mulighederne for at nå positive resultater. Statsministeren udtalte pænt, som han skal, ønsket om, at forhandlingerne ikke går i stå. Det ønske deler vi alle. Men hvordan bedømmer regeringen mulighederne for at holde det i gang? Og det var selvfølgelig også rart at få bekræftet, at regeringen ligesom alle andre ønsker, at toldnedsættelserne kommer til at omfatte også landbrugsvarer. Men hvordan bedømmer regeringen mulighederne for at få landbrugsvarerne med, og hvordan går det med Danmarks egen stilling i dette forhold? Hvordan har regeringen og landboforeningerne det med hinanden i dette spørgsmål? Her er det jo ikke nok med pæne ønsker om, at andre lande vil nå resultater. Her er der konkret tale om, at Danmark skal tage stilling; og om efterretningerne ellers taler sandt, kan Danmarks stilling øve indflydelse på mulighederne for i det hele taget at komme videre i landbrugsdrøftelserne. Meget tyder på, sådan som jeg ser det, at Danmark vil stå svagt ved en fastholdelse af vor hidtidige linje af samhandelsvilkårene for landbrugsvarer.

Jeg synes, der er al mulig grund til, at enten statsministeren eller udenrigsministeren giver tinget en redegørelse for vor egen stilling og vor egen indstilling, når der skal svares på indlæggene i denne debat. Jeg synes, det er med nogen uro, man må se, at der ligefrem kan være mulighed for, at det bliver Danmark, der forskertser mulighederne for toldnedsættelse af landbrugsvarerne ved en stadig fastholdelse af sin hidtidige stilling. Der er jo her tale mere om en praktisk tilpasning end om ædle principper, og det er jo endelig trods

[Baunsgaard.]

alt Danmark, der har mest at vinde ved forbedrede samhandlingsmuligheder for landbrugsvarer.

På de øvrige udenrigspolitiske områder var statsministerens redegørelse, synes jeg, også mere præget af almindelige refererende vendinger end egentlige vurderinger for ikke nu at sige standpunkter. Vietnamproblemet var i statsministerens tale lidt af en undtagelse. Her var der både et vist skøn og en vis stillingtagen. Ja, en enkelt passus kunne næsten bringe én i tvivl om, hvorvidt det var den danske statsminister eller den amerikanske udenrigsminister, der refererede problemet for os. Jeg tror, at statsministeren her er kommet til at forenkle mere, end godt er. Statsministeren har nok ret i, at meget kan tale for, at en ensidig amerikansk tilbagetrækning ikke er vejen til løsning, men en lille antydning om regeringens vurdering af de amerikanske bombetogters betydning for mulighederne for en fredeligørelse af konflikten, det kunne man nu godt have forventet. Nu kom det hele til næsten at bære præg af, at statsministeren, da han endelig tog et standpunkt, sagde, at standpunktet er, at her bør vi ikke have noget standpunkt.

Ligeledes er det selvfølgelig rart at få at vide, at regeringens holdning i spørgsmålet om dansk atombevæbning er et fortsat nej. Jeg mener, at det er en nødvendig fastholdelse, som jeg anerkender. Men det må rigtignok overraske, at statsministeren ikke havde én eneste kommentar til NATO-atomproblemet. Vi er dog — og jeg forstår, at det er regeringen stadig glad for — medlem af NATO. Men man er altså også stadig af den opfattelse, at det NATO-problem, som foreløbig har ført til den store uenighed inden for NATO, skal man ikke have nogen stilling til.

Nu skal jeg ikke i denne forbindelse blande ind statsministerens og udenrigsministerens udtalelser i Vesttyskland om den tyske Oder-Neissgrænse, selv om jeg for mit vedkommende tror, at det ærede medlem hr. Johan Philipsen gjorde klogere end de to ministre ved at sige mere åbent til Vesttyskland, at det bør besinde sig i dette spørgsmål.

Det, jeg derimod gerne ville bede om, var for en gangs skyld et dansk standpunkt i et livsvigtigt europæisk problem og et

overordentlig betydningsfuldt NATO-problem. Tør man virkelig tro på, at det i længden er holdbart, hvis vi bare kryber i skjul bag uenighed mellem andre NATO-lande? Er tiden ikke inde til, at vi siger det, som skal siges, at det er enhver form for yderligere spredning af atombevæbning, vi er imod, altså også en spredning direkte eller indirekte til Tyskland? Nu er vel den multilaterale atomstyrke endelig opgivet efter det engelske standpunkt, som da, så vidt jeg har forstået, nu er blevet bekræftet. Men hvad så? Det er vist nødvendigt at sige til Vesttyskland, at det i verdenspolitikken ikke kan blive en hovedopgave at tilfredsstille Vesttyskland på dette område. Hovedopgaven er at undgå yderligere spredning af kernevåben, og det må Tyskland bøje sig for. Det er en NATO-opgave at gøre dette klart.

Og der har jo da endelig også været tyske reaktioner, som understreger behovet for at gøre Tyskland situationen klar. Som eksempel kan nævnes den artikel, som den tidligere forsvarsminister Strauss har skrevet i sit partiblads. I denne artikel siger han, at man, hvis Vesttyskland ikke får sin vilje i atomvåbenspørgsmålet, kan forudse den dag, da en ny færetype vil love Tyskland atomvåben. På baggrund af disse dages regeringsforhandlinger i Vesttyskland og den rolle, som netop hr. Strauss spiller her, må jeg sige, at en sådan artikel vækker dyb forbløffelse og stor angstelse. Artiklen er jo et rystende udtryk for, at Strauss og ligesindede åbenbart vil true omverdenen til at bøje sig for deres gammelkendte tyske nationalisme. Artiklens henvisning til Vesttyskland som verdens tredjestørste industrimagt lader ingen tvivl tilbage om, at magtpolitikken stadig har sine tilhængere i Tyskland. De tyskere, der har en anden opfattelse end Strauss — det er forhåbentlig, og jeg tror, det er det, det altovervejende flertal — har en stor opgave i over for sig selv og over for verden at sikre, at den tyske ungdom ikke én gang til lader sig føre på vildspor. Tysklands sikkerhedspolitiske problem må løses på anden måde end den, Strauss anviser. Den danske regering bør tage denne artikel af Strauss som en fornyet opfordring til at støtte alle bestræbelser for, at en aftale mod spredning af atomvåben kan komme i stand.

[Bausgaard.]

I det hele taget synes jeg, det ville være klogt, om alle også herhjemme nu indstillede sig på, at der er et og andet at diskutere i hele NATO-politikken. Det radikale venstre har for lang tid siden rejst kravet om, at alle forudsætninger, der knytter sig til vort medlemskab af Atlantpagten, tages op til en nærmere vurdering i god tid før 1969. Det synspunkt har vi måttet høre ilde for. Man har anset det for meget utidigt af os overhovedet at rejse spørgsmålet om en vurdering af dyberegående og mere langvarig karakter. Det radikale venstre har ikke stillet krav om, at Danmark skal forlade NATO. Vi har kun ønsket at få spørgsmålet grundigt overvejet og undersøgt. Indtil 1948 fastholdt vi enigt fra dansk side, at vi med tilslutning til FN's sikkerhedssystem og til tanken om at bidrage med FN-styrker ville føre en alliancefri politik. Denne opfattelse var den rådende indtil begyndelsen af 1948, da den kommunistiske magtovertagelse i Czekoslovakiet og andre begivenheder førte de store politiske partier herhjemme ind på en anden linje og Danmark ind i NATO. Men inden det skete, var der jo en drøftelse af et nordisk forsvarsforbund. Jeg tror, det er af interesse at få klarlagt helt koncist — som det vel nu må være muligt — hvad det var, der slog tanken om et nordisk forsvarssamarbejde ihjel. Det forekommer mig at være rimeligt og nødvendigt at få kastet lys over samtlige de faser, forhandlingerne om et nordisk forsvarssamarbejde bød på i de 10 måneder i 1948-49, hvor disse forhandlinger foregik.

På samme måde må begivenhederne og forudsætningerne omkring Atlantpagten belyses. Til dette grundlag må føje sig en undersøgelse af udviklingen under Atlantpagten og af de forudsætninger, der i nutiden er de rådende. Meget tyder på, at der ud af alt dette vil opstå muligheder for en genoptagelse af tanken om et nordisk forsvarsforbund, ikke indsnævret til Norge og Sverige, men på et bredere grundlag. Jeg synes ikke, det må afskrække, at der vil være store vanskeligheder, for det vil der; det er altid svært at ændre på fastlagte mønstre, men afgørende vil det her være, at en revision af NATO under alle omstændigheder må påregnes. Alle tilhængere af Atlantpagten må, synes jeg, erkende, at den

hast, hvormed der i sin tid blev taget stilling fra dansk side, ikke gav mulighed for en omfattende debat, hvorunder hele befolkningen kunne blive orienteret. I realiteten stilledes befolkningen over for et fait accompli. Vi må af al evne forebygge, at vi — når nu stillingtagen på ny skal ske — på tilsvarende måde uden tilstrækkelig mulighed for at få problemerne belyst og uden tilstrækkelig tid til at debattere dem skal tage beslutning om et af nationens vigtigste anliggender.

Så meget er sikkert og vist, at den udvikling, der er i gang i forholdet mellem USA og Sovjetunionen, og den udvikling, der foregår i Frankrig, nødvendigvis må føre til en nyorientering. Norden har et sikkerhedsproblem, som de enkelte lande i Norden har det, men den spænding, der rådede i 1948-49, er jo formindsket betydeligt.

Derfor synes jeg også, at det var vel hurtigt, forsvarsministeren — sådan opfattede jeg det — afviste sin svenske kollegas udtalelse om et vist behov for drøftelser mellem de nordiske lande. Et og andet synes jo også ligesom at tyde på, at der er noget i gære i Norge, i øvrigt vel ikke mindst blandt forsvarsministerens partifæller. Jeg ved ikke, om det er, fordi man allerede er ved at føle lettelsen over ikke længere at have regeringsansvaret. Men lad os dog herhjemme i det mindste erkende, at vi har behov for en diskussion om vore udenrigspolitiske problemer.

Det er jo i det hele taget beskæmmende at se, i hvor høj grad vi i den besiddende del af verden stadig lever i den forestilling, at tyngdepunktet i verdenspolitikken er de militære magtforhold mellem øst og vest i traditionel forstand. Det er dog ellers åbenbart, at forholdet øst-vest i dag har et andet perspektiv end tidligere, og at den ene hovedperson i det nye øst-vest problem er Kina. Her ligger jo risikoen i dag. Den risiko har en anden baggrund end 40ernes og 50ernes risiko, og mulighederne for at imødegå denne risiko ligger for en væsentlig del i en forbedring af forholdet til de øvrige udviklingslande. Hvordan tør vi på den baggrund tro, at den fordeling af vor indsats, politisk, fysisk og økonomisk med en forsvarspolitik i traditionel forstand og en udenrigspolitik i moderne forstand, vi har

[Baunsgaard.]

i dag, er rigtig og holdbar? Tør vi tro, at det er rigtigt, at vi ofrer så stor en del af vor indsats på et militært problem, der er af aftagende betydning, og tilsvarende tvinges til at negligere det stadig større problem: forholdet mellem rig og fattig i verden?

Må jeg i øvrigt i denne forbindelse vende mig mod regeringens beslutning — hvis det er en beslutning; det fremgik ikke helt klart — om at nedskære FN-styrkerne. Er der noget område, hvor man virkelig tror på betydningen af danske styrker, så er det her. Hvis vi skærer FN-styrkerne ned, hvis regeringen vil fastholde denne politik, tror jeg, det er uheldigt, og jeg tror, det kan blive skadeligt for Danmarks indsats til fremme af mellemfolkelig forståelse. Jeg ved ikke, om det er rigtigt opfattet, men jeg har i alt fald fået den fornemmelse, at regeringens begrundelse delvis er, at der igennem en sådan nedskæring af FN-styrkerne er mulighed for en nedsættelse af tjenestetiden. Den mulighed kan tilvejebringes på en anden og mere effektiv måde, hvis man forlader den efter min mening forældede tankegang om, at Danmark til enhver tid skal have så og så stort et beredskab stående. Denne tanke om dette beredskab hænger jo igen sammen med en fastholden ved en konfliktproblematik, der ikke længere eksisterer på samme måde, som den gjorde, da ideen om det stående beredskab opstod.

Jeg håber virkelig, at man fordomsfrit vil gå ind i drøftelserne af de forsvarstanker, som det ærede medlem hr. Helveg Petersen på det radikale venstres vegne har fremført, og som der jo nu arbejdes videre med, og som vil føre til fremlæggelse af en skitse. Går man positivt og fordomsfrit ind i de drøftelser, tror jeg, at der derigennem kan åbne sig muligheder for en tjenestetidsnedsættelse, uden at det går ud over FN-indsatsen.

Det radikale venstre opfordrer til en dybtgående og for gamle fordomme og vanetænkning befriet udenrigspolitisk vurdering, og vi vil gerne samtidig tilsige vor vilje til fortsat sagligt arbejde i folketinget om løsning af de opgaver, der skal løses indenrigspolitisk. Vi vil bestræbe os for at medvirke til, at dette samarbejde kan omfatte

så mange som muligt. Vi opfordrer regeringen til at lægge problemerne frem i folketinget under en form, der kan lette samarbejdet, og vi opfordrer folketingets partier til at modtage dem i en form, der kan bidrage til det samme.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Medlem af folketinget Hastrup har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil regeringen forhøje omsgodtgørelsen til byggeri, således at denne ajourføres i overensstemmelse med den gennemførte forhøjelse af engrosomsætningsafgiften og materialeprisernes stigning?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid efter spørgetiden i morgen.

Medlem af folketinget Camma Larsen-Ledet har meddelt mig, at hun ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren medvirke til at bekæmpe vansring af mindreårige ved tatovering gennem udstedelse af forbud mod erhvervsmæssig tatovering af personer under 18 år?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Medlem af folketinget Helveg Petersen har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren tage initiativ til at øge mulighederne for dansk deltagelse i forskning af international politik?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 20. oktober, kl. 9³⁰ med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Finn Poulsen.*
- 2) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Finn Poulsen.*

[Formanden.]

- 3) *Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning*
- 4) *Spørgsmål til ministrene.*

Mødet hævet kl. 18¹².

4. møde.

Onsdag den 20. oktober kl. 9³⁰.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Finn Poulsen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik derefter til:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Finn Poulsen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes. (Ophold). Det er vedtaget. Gårdejer Chr. Nybo Jacobsen, Hårby, vil herefter blive indkaldt som midlertidigt medlem af folketinget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling af statsministerens redegørelse ved folketingets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 93).

Forhandlingen genoptoges.

Aksel Larsen: Der er brugt en del tid af forskellige talere i debatten til at tale om

folketingets læseferie og debattens form. Jeg vil tillade mig at sige, for at der ikke skal være misforståelser, at bortset fra at læseferien er noget traditionelt, og at vi måske burde gå bort fra den tradition, er der så mange andre traditioner, vi burde gå bort fra. Jeg synes, det var mere vigtigt, at vi interesserede os for at forbedre folketingets arbejdsmetode f. eks. ved at erstatte de utrolig mange udvalg om lovforslag med faste udvalg.

Hvad angår læseferien i år, er den aftalt på et møde mellem partiformændene, så jeg tror ikke, man kan laste hverken den højtærede formand eller regeringen for, at der holdes læseferie, bortset fra at den måske var nødvendig, når statsministeren skulle på rejse til Sovjetunionen.

Hvad angår selve debatten, har jeg kun to ting at sige; det ene er personligt, og det andet er mere alment. Det personlige er dette, at når der forestår en sådan debat, kan jeg ikke være i fred for journalister, der vil have min tale skriftligt, og de lærer aldrig, at det kan jeg ikke skaffe dem. Det skyldes måske, at jeg synes, det er sjovere at tale med det talte ord end med det skrevne, men det skyldes måske også, at med de arbejdsforhold, man byder os herinde, og med et fattigt parti i ryggen skal jeg skrive mine taler selv; og når man har en tre dages partikongres og diverse møder ude på Engshavevej, kniber det jo med at få tid. Jeg synes heller ikke, det er så nødvendigt, når jeg tænker på, hvor alment dødssygt denne debat har formet sig. Man klarer det nok, uden at man har skrevet det op, men jeg beklager selvfølgelig, at pressens medarbejdere skal tvinges til selv at referere.

I øvrigt om debatten — og det er mere væsentligt naturligvis — er det selvfølgelig en uting, at man skal have en såkaldt storpolitisk debat, hvor alt skal rodes sammen og puttes i samme gryde som en sammenkogt ret, så folk ikke kan skille ingredienserne fra hinanden. Jeg ville i hvert fald finde det ønskeligt, at vi ikke blot fik en reel debat, der koncentrerede sig om udenrigspolitik, ved siden af denne almene politiske debat, der væsentlig drejer sig om indenrigspolitik, men at man, også hvad udenrigspolitiske debatter i folketinget angår, delte problemerne op, så man ikke puttede hele udenrigspolitikken, hele jordkloden og må-